

cursussen voor mediaprofessionals

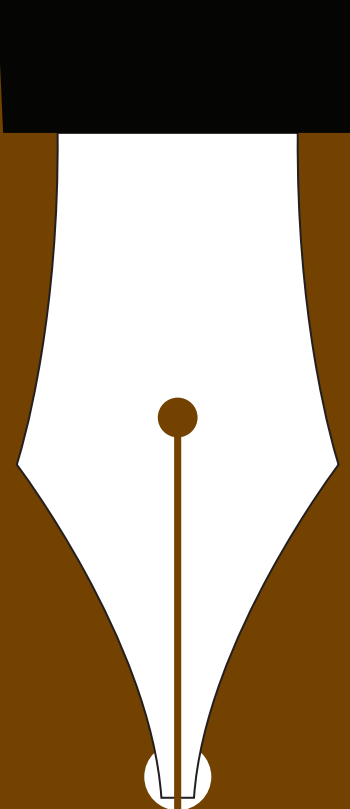

NVJ | Academy
meer weten

www.nvjacademy.nl

Aansluiting bij Lira loont

Bent u freelance journalist en nog niet aangesloten bij Lira? Doe dat dan nu, want Lira staat klaar om ook uw belangen te behartigen.

lira

Aansluiting bij Lira is gratis

Als uw werk in de afgelopen drie jaar is gepubliceerd of op radio of televisie is uitgezonden, kunt u opgave doen bij Lira en aanspraak maken op een vergoeding.

De Stichting Literaire Rechten Auteurs (Lira) is de auteursrechtorganisatie en belangenbehartiger voor schrijvers, vertalers en freelance journalisten. Lira incasseert en verdeelt collectieve auteursrechtvergoedingen voor (her)gebruik van teksten.

www.lira.nl

Inhoudsopgave

‘Miss a Catch?’

Dan Barry ontleeft zijn beroemde reportage over een brand en een baby. **8**

Terug in de tijd met Judith Koelemeijer

Onze dappere redacteur ging de onmogelijke opdracht aan: een verhalend portret van Koelemeijers schrijfproces. **10**

Een koffer met een mensenleven

Radiomaakster Anne Martens begon met een simpel radioverhaal, maar eindigde met een obsessieve zoektocht naar een verdwenen Afrikaans meisje. **14**

Ouder dan het wiel

Er zijn beschavingen die het wiel niet gekend hebben. Er zijn geen beschavingen die geen verhalen vertelden. Over de psychologische impact van een goed verhaal. **16**

Why is this so good?

Wat maakt een spannend verhaal? Vijf journalisten over het vakmanschap dat hun lievelingsverhaal zo goed maakt. **19**

Van kortje tot spread

Wat men heeft aan skihutmuziek en weetjes uit de natuur. In gesprek met Freek Schravessande over het schrijven van *Anatomie van een klap*. **30**

Anatomie van een klap

Het Tegel-winnende verhaal uit nrc.next over leraar Jils Buizer die een leerling een klap verkocht. **31**

Een spanningsboog is ook niet alles

Gelauwerd documentairemaker Jon Palfreman geeft advies aan Kruispuntredacteur Kalien Blonden. Over hoe parasitologie meeslepend wordt. **34**

Fotoverhalen

Documentairefotografen Nicole Segers, Willem Poelstra en Anaïs López verhalen in beelden. **37**

Rolpens uit blik

Voorpublicatie uit *Het been in de IJssel*, het nieuwe verhalende non-fictie boek van Joris van Casteren. **45**

Vastberaden langs de IJssel

Jonge hond Loeka Oostra schaduwde Joris van Casteren tijdens de laatste fact-check voor zijn boek: ligt dat been wel écht onder het bemoste paaltje nummer vier? **48**

Rubrieken

Redactioneel: Waarom wij geloven in *slow journalism* **6**

Onze sponsors **13**

Column: De kelder uit **25**

Ons Comité van Aanbeveling **27**

Column: Een gouden val **44**

Vers van de pers **50**

Colofon **52**

Verhaal zoekt schrijver **54**

The secret I will share with you on the 19th **56**

Paulien Bakker
Hoofdredacteur

Fotografe Anaïs López klinkt als de stroomversnelling in een Frans beekje als ze het over haar werk heeft. Ze vertelt over de blinde fotograaf waarmee ze werkt, over hoe ze een week lang een onfortuinlijk – want tot ongewenste vreemdeling verklaard – vogeltje volgde in miljoenenstad Singapore. En dan ineens zegt ze: ‘Ik weet een mooi project dat we samen kunnen doen. In Bangkok houden mensen olifanten als huisdieren!’ Voor ik er erg in heb, laat ik me ontvallen: ‘Ik ga mee.’

De verhalen van Anaïs zijn altijd even betoverend. Maar waarin Anaïs en ik elkaar vinden, als we samen koffie drinken, is onze liefde voor het kleine verhaal – als duiding van een tijdperk, een cultuur, een levensfase.

Het nieuws van alledag, dat is al oud als het gedrukt is. En dankzij de nieuwe communicatiemiddelen zijn grijsharige Clingendael-geleerden die over de grens kijken en de wereld voor ons duiden niet meer zo nodig. Journalisten moeten in deze tijd de veranderende – en voor vele mensen beangstigend – groter wordende wereld de verhalen zoeken die mensenlevens betekenis geven. En dat kunnen we prima zelf. Als ik wil weten hoe de stemming op de zandvlaktes van de Soennitische driehoek in Irak is, skype ik met mijn vriend Mohammed, die daar in een piepklein uit leem opgetrokken dorpje woont, en opgewekt vertelt dat weliswaar Al Qaeda weer terug is in zijn streek en mensen vermoordt, maar ook dat zijn dorp een middelbare school voor meisjes heeft geopend.

Een paar maanden geleden las ik *White Album* van Joan Didion, over de hippie-tijd aan het eind van de jaren zestig, begin jaren zeventig in Los Angeles en Hollywood. In veel van Didions reportages figureren mensen die destijds bekend waren, en zelfs groot nieuws. Ik ken ze niet. Toch heb ik na lezing van haar bundel een gevoel bij die tijd. En voel ik me, en hier komt een raar woord, gevoed. Didion serveert geen fastfood. Haar reportages hebben na dertig jaar niet aan vertelkracht verloren. Ze geven het gevoel van een tijdperk weer. Hoe je dat doet, journalistieke kampvuurverhalen vertellen die de oneindig grote wereld terugbrengen tot de menselijke maat, daar lees je alles over in dit magazine.

Paulien Bakker
Editor in chief

As Dave Eggers already wrote in 2000, at the start of his debut *A Heartbreaking Work of Staggering Genius* – right in front of the table of contents even – there is no need to read the preface. Nor the table of contents. And you can also skip most of the middle.

Ever since Egger’s brilliant debut internet and cameras have become a much larger part of our lives. Leaving less and less time to read. So to you, our beloved English reader, we would like to suggest the same. In fact, to prevent you from reading unnecessary articles, we already wrote most of this magazine in this obscure foreign language, called Dutch.

If you are an English reader, we suggest you read the story of Dan Barry, about the woman with the baby on top of a burning building, and his comments on his own work, on pages 8-9. You might also like to read the findings of Mark Kramer, Jack Hart and Amy Ellis Nutt in the section *Why is this so good?* on pages 22-24. You can then skip the rest and go immediately to the back cover, to learn about the secrets that our speakers reveal on the Third Conference on Narrative Journalism, on April 19th 2013 in the central library in Amsterdam.

You were in a hurry, weren’t you?

Miss a Catch?

Topic?

Dan Barry: ‘I saw a news item or two in other New York newspapers about the moment, but thought that there was another way in – another way to capture the drama and wonder of the event. And since I was writing about it for my column at the time, called *About New York*, I had some freedom in how to go about the storytelling. The way that the column is presented in the newspaper and online – with a stylized byline and the name of the column trumpeted – signals to readers that the writer has some license in how he is going to tell you this story. In other words, I didn’t have to follow inverted pyramid structure; I didn’t have to say whether the baby lived or died until the end.’

Start of the story:

‘I began the piece the way I did because it was more dramatic that way, placing the reader immediately at the scene, with a fire raging, people on the roof of a house, a man disturbed from his late-night television watching. But there was another reason: I had a thought. Why don’t I set the scene, have Alberto call for the baby to be dropped, and then suspend the baby in mid-air to ponder the question: Who is this man?’

His story of a man asking a woman on top of a burning building to throw her baby to him, became a classic example of short narrative news reporting. We traced down the author of ‘Miss a Catch?’ and asked him how he did it. Paulien Bakker

THE word wafted across the stillness of the night as though it had broken loose from someone else’s dream. In the early-hour quiet of Midwood, Brooklyn, it seemed so completely out of context, this word that few want to hear and no one ever wants to say.

Help! Help!

It came from the lips of a young woman in pajamas, perched on the front-porch roof of a house set supernaturally aglow by the fresh fire consuming the place her family called home. In her arms she held her daughter, also in pajamas and just 3.

Help! Help!

Suddenly, a stranger emerged from the Brooklyn Avenue freeze-frame. He called up: Throw the baby! I will catch her! Hurry! Throw the baby.

The woman, Nicole Walkes, hesitated. She was 19 years old, and new to adulthood. Behind her, a fire that would kill her own mother; before her, a stranger urging her to part with her baby, her Tiara. She kept hesitating, and he kept calling up.

I promise! I will catch the baby!

On the words of a stranger, the young mother tossed her toddler into the cold night air.

The stranger’s name is Alberto Wickehem, and he says that he has ‘excellent’ hands. He played a lot of football in his day, first at Midwood High School and then for a couple of semi-professional teams. ‘I had my game on,’ the former halfback says.

It has been more than a decade now since he last played, but no matter: he still has that solid build, and he still has the hands. What’s more, this stretch of Brooklyn is home field to him. He has lived in Midwood for most of the last 29 years, ever since he moved here from Costa Rica at the age of 10.

‘They know me,’ he says of his neighborhood.

One evening last week, he left Midwood to work his usual shift as a maintenance worker in a 50-story office building in Lower Manhattan. As the lawyers and stockbrokers leave the building, he comes in – to strip and wax

their floors, shampoo their carpets, clean their restrooms, take out their garbage.

He punched out at 12:21 a.m. and caught a ride with his friend, Horacio, back to a street corner in Midwood. He walked through the sleep of Brooklyn Avenue to the second-floor apartment he shares with his brother Eduardo. He showered, grabbed a roast beef hero, and plopped down to watch his favorite sports program.

‘That’s my thing,’ he says.

When he heard words that were not emanating from his television, he figured that neighbors were quarreling. He heard the words again – Help! Help! – and looked out his front window to see flames roiling in the house across the street. He hustled outside in his shorts, slippers and a long-sleeve T-shirt.

SEEING the woman and child on the roof, he ran to the foot of the burning house: close enough to feel the heat pressing against his body, to smell things melting, to worry about his own safety. He thought of his children – Alicia, 10, and Alberto Jr., 8 – who are living with his ex-wife in Trenton, and he stretched out his hands.

‘Listen,’ he told the crying young mother. ‘The fire’s on the second floor now. Throw the baby to me.’

The clock was winding down. The

game was almost over. The play had to be made.

Because of the bushes along the house, Ms. Walkes could not just drop Tiara; she would have to toss her several feet out and a dozen feet down. But Mr. Wickehem felt the brashness known to good athletes.

‘I had confidence that I would catch the baby,’ he says.

In the minutes, hours and days to come, so much would happen.

Firefighters, as many as 175, would spend four hours reining in the four-alarm blaze. Investigators would determine that an overloaded electrical cord had caused the fire. A demolition team would raze the damaged house, leaving a dirt lot dotted with charred wood.

And young Tiara would be in attendance at Calvary and St. Cyprian’s Episcopal Church for the funeral of her grandmother, Beverley Joseph Walkes, a native of Barbados who had spent her last moments rousing others to safety.

But none of this was known yet to the mother on the roof or to the man on the ground. The child sailed through the Midwood air and landed safely in the arms of an old football player, who would say later that he cradled his catch as though she were his own.

Working method?

‘I tracked down the protagonist, Alberto Wickehem, met him for some pizza in the neighborhood, and wrote down everything while he ate and talked. I didn’t eat; I listened. What I wanted to do was de-brief him, really. To have him slow the moment down so that I could record and understand every nuance. I also try to imagine myself inside his skin, experiencing the moment. I find that by doing this, my questions get more granular, filling in the scene almost cinematically as I recreate it – accurately – in my mind.’

Character?

‘Of course, I was also interested in who Alberto was, so I asked broad questions, including: Where did you go to high school? Then a thought came to me: Did you play sports in high school? From there I learned that he not only played football in high school, he was good enough to play at a sort of semi-pro, or competitive, level after high school. That led to the question: Do you have good hands? (An American way of saying, can you catch anything thrown to you?) And, of course, the answer was yes.’

Voice:

‘The teller of the tale has magical powers – rooted entirely in fact – but magical nevertheless. We can suspend falling babies in mid-air.’

About New York; Miss a Catch? Life Goes On, Ordinarily

By Dan Barry

Published: February 07, 2004 New York Times

‘Soms moet je maar gewoon vertellen hoe het was’

‘Niet elk verhaal leent zich ervoor om in scènes te worden verteld.’ Judith Koelemeijer waarschuwt me. Een portret van haarzelf in de vorm van een verhaal? Volgens Judith ‘een onmogelijke opdracht’.

Anke Welten

UIT VIJFENDERTIG bandjes interviewtekst destilleerde Judith Koelemeijer twaalf jaar geleden twaalf hoofdstukken van hooguit twintig bladzijden per stuk, één hoofdstuk per kind van haar oma Maria Zachea. Lang niet alles van wat de twaalf Koelemeijers vertelden paste in het boek. Veel anecdotes moest ze laten liggen.

Judith zit in haar hoge bureaustoel, haar dochtertje Jana van zes maanden tegen zich aan, op de zolderkamer waar zij dag-in-dag-uit doet wat ze het liefste doet: schrijven, pielen aan zinnestukjes, de juiste vorm vinden voor haar verhaal. Hond Pip ligt aan haar voeten, zijn kop onder het bureau.

Met de deadline van haar nieuwste boek in zicht, zijn Judiths uren kostbaar. Bijna twee boeken na *Het zwijgen van Maria Zachea* ligt het verhaal over de totstandkoming van deze bestseller ver achter haar. Toch wil ik met haar terug in de tijd. Hoe rekende ze af met de standaard jour-

nalistieke aanpak van de vijf W's, wil ik van haar horen. In welke valkuilen tuimelde ze? En hoe kwam ze daaruit? De eerste scène van mijn narratieve portret zat al ruim vóór het interview in mijn hoofd:

Louis-Paul Boon

Iets knaagt aan de schrijfster als zij de printjes van hoofdstuk drie, versie twee, voor zich op tafel legt. Tevreden had ze vannacht haar computer uitgezet. Eindelijk goed, dat hoofdstuk, morgen lekker verder. Ze heeft nog maar een paar regels gelezen als tot haar doordringt dat ze zichzelf voor de gek houdt. Met een diepe zucht geeft ze haar bureaustoel een zet. ‘Dit is geen verhaal, dit is zelfs nauwelijks een reportage. Ik geef het op.’ De gedachte biedt heel even rust. Tot een vervelende stem in haar achterhoofd haar terughaalt: ‘Hoe vertel ik het mijn vader?’

Die scène krijg ik niet op tafel. Wat ik ook probeer. Niet dat de schrijfster niet graag de lessen deelt die zij de afgelopen twaalf jaar geleerd heeft. Het schrijven

van *Het zwijgen van Maria Zachea* was een worsteling, zegt ze meermalen. Ze wilde de waargebeurde geschiedenis vertellen als ware het een roman. Met personages, scènes, de ontwikkeling van een plot. Maar in die tijd kende ze geen voorbeelden van verhalende non-fictie. Ze ging te rade bij fictie met een meervoudig perspectief, zoals *Menuet* van Louis Paul Boon, en moest zelf het wiel uitvinden.

Die worsteling valt niet terug te brengen tot specifieke momenten, zegt ze ook. ‘Het was een proces dat zich afspeelde in mijn hoofd. Daar valt weinig aan te zien. Ik zou je niet aanraden om dáár een narratief verhaal over te willen schrijven. Niet elk verhaal leent zich ervoor om in scènes te worden verteld.’

Gisteravond heeft ze opgeruimd, zo netjes is haar werkruimte meestal niet. Ze vindt het prettig dat haar kamer eigenlijk te klein is, zodat ze omringd wordt door haar werk en alles wat haar daarbij helpt of inspireert: het eerste manuscript van *Hemelvaart*, haar nieuwe boek; de plattegrond van Parikia, het stadje op het eiland Griekse Paros waar dat zich voor een belangrijk deel afspeelt, boven haar bureau; de dagboeken, schriftjes, foto-

‘Ik zet thee, kun jij daarin neuzen’

albums, boeken. *Hemelvaart* is een autobiografisch verhaal, over een tragische gebeurtenis in haar jeugd die veel invloed gehad heeft op haar leven. Judith gebruikt haar oude dagboeken en foto's om haar herinneringen op gang te brengen. En dan nog weet ze niet precies hoe het allemaal

gegaan is. De andere betrokkenen, die ze de afgelopen jaren opzocht, hadden allemaal een heel ander verhaal. Net zoals de kinderen van Maria Zachea zich dezelfde jeugd allemaal anders herinneren.

Scenario

De werking van het geheugen intrigeert de schrijfster mateloos. Anna Boom, hoofdpersonage in haar gelijknamige tweede boek, verdringt de herinnering aan een ingrijpende gebeurtenis zo goed, dat ze die decennialang ook werkelijk kwijt is.

FOTO PATRICIA NAUTA

Hoe ik er ook naar vraag, het lukt Judith niet om zich een moment tijdens het schrijven van haar eerste boek te herinneren waarin ze tot wanhoop werd gedreven – in elk geval niet met zoveel details dat ik daar mijn hele verhaal aan op kan hangen. In plaats daarvan neemt ze me mee naar een andere scène, uit de tijd dat ze nog bij *de Volkskrant* werkte, een paar jaar voordat ze begon met *Maria Zachea*, haar eerste kennismaking met het schrijven in scènes.

Samen met Vuk, haar vriend, filmmaker uit Sarajevo, zit Judith aan de lange tafel voor het raam van haar appartement aan de Amsterdamse Rechtboomsloot, verward in een taalknoop. Samen schrijven ze het scenario van zijn tweede Nederlandse film, *Het laatste Joegoslavische elftal*. Avond na avond tot in de nacht, Vuks favoriete werktijd. Het raam staat

meestal open, ook als het koud is, want Vuk rookt. Hij denkt in het Servisch, vertelt haar in het Engels wat hij in het scenario wil, zij schrijft dat in het Nederlands op, vertaalt haar tekst in het Engels om die aan hem voor te lezen en hij roept: ‘But that’s not what I mean!’ ‘Maar wat bedoel je dan wel?’ antwoordt zij en indeloos discussiërend werken ze verder. Een deel van het scenario bestaat uit scènes, beeldende beschrijvingen van wat er in de film te zien zal zijn. En die schrijven het lekkerst, ontdekt ze.

‘Goed, dit was het materiaal,’ zegt ze en ze geeft me een uitpuilende ordner, de interviewteksten voor *Maria Zachea*, gedeeltelijk uitgetikt door Edith Verhulst van typebureau De Aanslag. ‘Ik zet thee, kan jij daarin neuzen.’

Hiermee begon het. In een eerste versie liet Judith alle geïnterviewden alles letterlijk vertellen, in hun kenmerkende eigen taal. Dat leek haar het mooist. Maar dat was het niet, het verhaal ging kabbelen, werd saai. Dus begon ze de citaten af te wisselen met scènes tot een hybride geheel. Bij Nico, nummer zes in de rij, halverwege het boek, zag ze dat het niet goed was en begon ze opnieuw.

Discipline

Weer waag ik nu een poging om Judiths leerproces in een beeld te vangen.

Ik: ‘Wanneer was dat, waar was je, wat ging er door je heen?’

Judith: ‘Weet ik niet.’

Vuk komt binnen. Judith wendt zich tot hem. ‘Anke heeft de onmogelijke opdracht een narratief verhaal te schrijven over mijn schijfproces,’ vertelt ze haar man geamuseerd. ‘Dat is moeilijk,’ erkent hij, ‘dat speelde zich af in je hoofd.’ Hij knikt me bemoedigend toe. ‘Eén scène zie ik al voor me.’ Hij ziet iets wat ik niet zie. ‘Judith, elke dag, van half tien ’s ochtends tot zeven uur ’s avonds, uren aaneen, achter haar computer. Tikkerde-tik. Ik kan dat niet, die discipline. Ik werk alleen als ik werken moet. Werk ik niet, dan werk ik ook.’ Hij maakt een

draaiende beweging met zijn hand naast zijn hoofd. ‘Denken enzo.’

‘Je hebt een andere strategie nodig,’ zegt de filmmaker met een glimlach. Zoiets moet hij ook hebben gezegd toen Judith bij het hoofdstuk Nico niet meer wist hoe ze verder moest met *Maria Zachea*. Wat voor elk verhaal geldt, geldt nog meer voor kleine, weinig wereldschokkende verhalen, weet hij uit ervaring: ‘Je moet ze heel goed vormgeven, willen ze tot leven komen.’ Vuk was het die Judith het idee aan de hand deed om de oudste tantes en ooms in *Het zwiigen van Maria Zachea* over de jaren vijftig te laten vertellen en de jongsten over de jaren zeventig, zodat het verhaal een spanningsboog kreeg. Als journalist was ze daar uit zichzelf nooit opgekomen, erkent ze achteraf.

In de derde versie van het manuscript liet Judith de lange citaten helemaal los en schreef ze zoveel mogelijk in scènes.

‘Soms maak je het nodeloos ingewikkeld voor jezelf’

Daardoor voelde ze zich vrij. Haar vader was geen ‘ik’ meer, maar personage Piet met de rode sokken. Ze kon hem, als dat haar uitkwam voor het verhaal, in een weiland neerzetten en daar één van de vele gedachten laten denken die hij haar had verteld. Vanaf dat moment ging het schrijven lekker.

Meestal dan. Het laatste hoofdstuk, over oom Guus, schreef ze in de caravan van haar ouders op de Veluwe, muziek van The Doors op de achtergrond, een feest. Jubelend steeg ze op. Om vreselijk hard neer te komen toen, als allerlaatste, het eerste hoofdstuk herschreven moest worden.

Kwartje

Weer was ze op een inspirerende locatie. Met laptop en Vuk werkte ze in een groot huis met uitzicht op de Limburgse heuvels. Maar tante Jo, een ‘altijd-is-alles-gezellig-type’, speelde haar parten. Als alles altijd gezellig is, heb je geen conflict,

en zonder conflict geen verhaal. Judith kreeg het personage niet in haar greep, hoe ze ook schreef en herschreef. De paniek sloeg toe. Judith belde uitgeefster Ine Soepnel, die in een tentje op Terschelling zat. Toen zei Vuk: ‘Kom, we gaan het bos in.’ Ze wandelden en praatten. Hoe het kwartje viel, weet ze niet meer. Maar de oplossing diende zich als vanzelf aan. ‘Soms maak je het nodeloos ingewikkeld voor jezelf. Dan moet je maar gewoon vertellen hoe het was.’

In de trein terug blijft een gedachte aan me knagen. Judith en ik hadden door het park moeten wandelen, zoals we aanvankelijk van plan waren. Weer hoor ik Judiths stem door de telefoon. ‘Het park is belangrijk voor me.’

Elke dag begint zij met een wandeling met Pip en Jana. In het park denkt ze na over de nieuwe scène die ze schrijven wil. Soms schieten haar zinnen te binnen. Terug thuis, waar de Peruaanse oppas wacht, haast ze zich naar boven. Eenmaal op zolder, leest ze hardop wat ze de vorige dag geschreven heeft. Een uur of twee herschrijft ze, daarna schrijft ze verder. Ik kwam ’s middags, dus na de ochtendwandeling. En ik was zo gespitst op die ene scène, dat ik niet op het parkplan terugkwam.

Hoe verder ik me verwijder van Judith en Vuk, hoe beter ik weet welke verhalen ik mis – niet alleen het moment waarop ze *Maria Zachea* niet meer zag zitten, ook de liefdesgeschiedenis van de schrijfster en de filmmaker, de kleuren van het park, het tragische voorval in haar jeugd. Op de kadans van de trein dreunen Judiths woorden door mijn hoofd. ‘Niet elk verhaal leent zich ervoor om in scènes te worden verteld.’

Thuis maak ik een wandeling door mijn ‘eigen’ park. Hoe het kwartje valt, geen idee. Maar de oplossing dient zich als vanzelf aan. ‘Soms maak je het nodeloos ingewikkeld voor jezelf. Dan moet je maar gewoon vertellen hoe het was.’

Sponsors Verhalende Journalistiek

LLLOYDHOTEL

Mylene van Noort, Culturele ambassade van het Lloyd Hotel: ‘Lloyd Hotel & Culturele Ambassade sponsoren de conferentie Verhalende Journalistiek, omdat wij ook steeds op zoek zijn naar het formuleren van de beste verhalen over ons hotel.’

ACTE DE PRÉSENCE

Marijke van Oosterzee van Acte de Présence: ‘Bij het coachen van mensen voor een belangrijke speech is mijn mantra: illustreer, gebruik verhalen, beweeg, oftewel *show, don’t tell*. Alleen dan breng je je verhaal tot leven. In deze conferentie wordt het verhalende tot een wezenlijk onderdeel van je vak verheven, het *how-to* wordt van alle kanten bekeken en geproblematiseerd, er wordt gewerkt aan de professionalisering van het verhalen vertellen. Daar geloof ik in.’

STICHTING
DEMOCRATIE EN MEDIA

Pat Beerman, secretaris van de subsidiecommissie van Stichting Democratie en Media: ‘Wij steunen de stichting voor verhalende journalistiek, omdat ze zich hard maakt voor de kern van onze doelstelling: pluriformiteit van de media. INJN geeft een nieuwe, verdiepende dimensie aan de journalistiek.’

lira auteursfonds
reprorecht

Hanneke Verschuur van het Lira Auteursfonds Reprorecht: ‘Journalisten zijn schrijvers, en daarom steunt Lira met groot genoegen het Initiatief Narratieve Journalistiek Nederland.’

Nederlands
uitgeversverbond

Yvonne Dankfort, Commissie Onderwijsfonds Publiekstijdschriften: ‘De COP en de NVJ Academy steunen verhalende journalistiek opdat geheimen ontrafeld worden.’

UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

Mirjam Prenger, coördinator MA Journalistiek en Media van de UvA: ‘Wij sponsoren de conferentie Verhalende Journalistiek omdat dit soort initiatieven van groot belang zijn voor de journalistiek in Nederland: voor het opdoen van inspirerende voorbeelden, het uitwisselen van ervaringen en het in gang zetten van nieuwe initiatieven. Media transformeren, de wijze waarop informatie wordt overgebracht transformeert mee. Juist als opleiding Journalistiek is het zaak jonge journalisten vanaf de start te laten nadenken over de verschillende manieren waarop je verhalen kunt vertellen en het publiek kan bereiken. Daarom zijn deze conferenties onmisbaar.’

U
CENTRUM VOOR
COMMUNICATIE &
JOURNALISTIEK
HOGESCHOOL UTRECHT

Goof van de Winkel, programma-coördinator Centrum voor Communicatie & Journalistiek (Hogeschool Utrecht): ‘Een goed verhaal dat de lezer of kijker, direct raakt, blijft hangen. Door gebruik te maken van narratieve elementen raakt het verhaal je persoonlijk, ga je er over nadenken, vormen woorden beelden in je hoofd of vormen beelden woorden. Een goed verhaal zorgt ervoor dat er naar geluisterd wordt. Vanuit Centrum voor Communicatie & Journalistiek (Hogeschool Utrecht) leren we onze cursisten de kracht van een goed verhaal. Ook INJN heeft volop aandacht voor het goede verhaal. Hoe meer bekendheid ervoor, hoe beter.’

Overige sponsors zijn: Speak to Inspire, Gravin van Bylandtstichting

Een koffer met een mensenleven

Als Anne Martens een radiodocumentaire maakt over een koffer waarvan de (illegale) eigenares met de noorderzon verdween, laat het haar niet meer los.

FOTO PATRICIA NAUTA

VANAF HET handvat loopt een draadje, dwars door de muur heen, door mijn slaapkamer, naar mijn hoofd. Met koorts lig ik op bed, en voel het draadje aan me trekken. Ik kan aan niets anders meer denken dan de koffer en zijn eigenaresse, een verdwenen asielzoekster.

‘Mag ik wel in haar spullen neuzen? Doe ik er goed aan haar te willen zoeken? Breng ik haar niet in gevaar? Schend ik haar privacy door over haar te willen vertellen? En o wee wat doe ik als ik haar vind? Wat heeft ze aan mij?’

Als mijn vriend de koffer op zolder zet, helpt dat niet. Nu voel ik het draadje vanaf boven aan me trekken. Dus ik smeek hem nogmaals of hij die koffer alsjeblieft naar m’n kantoorje aan de overkant wil brengen. Het is midden in de nacht, maar hij doet het. Ik hoor hem de trap afklossen met dat ding. Wanneer hij terugkomt zegt hij dat ik niet zo gestoord moet doen en dat mijn probleem in mijn hoofd zit, en niet in die koffer.

Maar ik ben opgelucht en kan eindelijk slapen. Vervolgens mijd ik mijn kantoor voor een week omdat ik het antwoord op die vragen nog steeds niet weet.

Een paar jaar geleden maakte ik een radioverhaal over een kunstenares in Den Haag. Zij vertelde mij over een Afrikaanse asielzoekster. Een meisje van halverwege de twintig, die uitgeprocedeerd was en nergens heen kon. Het meisje woonde een tijdje in haar atelier en is toen van de ene op de andere dag niet meer teruggekomen. Een rolkoffer met spullen liet ze achter, gevuld met foto’s, agenda, medicijnen en de gehele asielprocedure.

In de woonkamer maakten we de koffer open. Ik kon de geur van het meisje ruiken, kon door haar foto’s bladeren,

haar Nederlandse lessen bekijken en haar hele vluchtverhaal lezen. Ze was al een paar jaar weg en de kunstenares had nooit meer contact kunnen krijgen.

Teruglopend naar de trein piekerde ik over dat hele leven dat zo uitgespreid lag over de vloer. Ik wist dat er iemand weg was en dat niemand haar zocht. Dat maakte mij medeplichtig aan haar weg-zijn. Terwijl mijn opnamerecorder aan

‘Ik kon de geur van het meisje ruiken, kon door haar foto’s bladeren’

stond, liep ik terug naar het huis van de kunstenares. Toen ik aanbelde stak ze haar hoofd uit het raam. ‘Ik wil wel helpen met zoeken!’ riep ik naar boven. Afgelopen jaar besloot ik een radiodocumentaire te maken van deze queeste. Ik reisde

weer af naar Den Haag. Terwijl ik dacht gewoon wat foto’s te maken van documenten, kreeg ik prompt die hele koffer mee. Plots liep ik dus met dat hele meisjesleven, rollend achter me aan.

Ik begon met uitpluizen, bekeek alle foto’s in detail. Zocht naar aanknopingspunten, draaide elk briefje om, ging langs bij haar oude woonadressen, drukte onontwikkelde fotorolletjes

af, neusde in de papieren van Vluchtelingenwerk, IND en Rode Kruis. Ik vond namen van voogden, advocaten, hulpverleners. Sommigen werkten mee en vertelden me wat ze zich nog van haar konden herinneren. Velen weigerden, in naam van haar privacy of beroepsgeheim of met de opmerking: ‘Er verdwijnen wel meer mensen.’

Die dichte deur kwam ik ook tegen binnen de Afrikaanse gemeenschap. Zij waren blij dat iemand zich bekommerde om het lot van een vluchteling, waren begaan met het verhaal, maar hadden een probleem met mij: ‘Wie zegt dat jij niet van de IND bent? Of dat zij bijvoorbeeld ooit jouw huis heeft leeggeroofd, en dat je nu wraak wil nemen?’ Tja, hoe bewijs je wie je bent?

Ik schreef een brief gericht aan haar geboortedorp. Misschien woonde haar moeder daar nog. Maar een migratiesocioloog waarschuwde me: ‘Wacht eens even. Misschien is ze wel gevlucht voor haar familie, en breng je haar in gevaar door te melden dat ze in Nederland is geweest!’ Dan maar niet op de post.

’s Nachts vliegen er twee muggen in cirkels om mijn hoofd. In mijn slaap denk ik dat ik me moet inleven in het Afrikaanse meisje. Ik lig op de stoffige rode grond, tussen een aantal ronde lemen huisjes. De twee muggen worden leeuwen.

Schrijnend vind ik de gedachte dat wanneer ik zou verdwijnen, mijn familie en vrienden meteen in rep en roer zouden zijn. De politie zou gaan zoeken en iedereen zou helpen. Dikwijls vroeg ik mij af of ik haar bij de politie als vermist moest opgeven. Maar breng ik haar dan niet in gevaar? ‘Ha fijn Anne, dat je ons er

op attendeert, die illegaal moeten we inderdaad nog zoeken!’ Toch maar niet naar de politie.

Bood de dood nog een antwoord? Op www.politie.nl/vermist/ongeidentificeerd staarde ik naar lijken met dikke ogen. Geen Afrikaans meisje.

‘Een pruik! Alsof je een stuk mens vindt... een scalp!’

Ik zit in mijn kantoor te piekeren over hoe ik verder zal gaan. Ik ben nu al drie maanden bezig met mijn zoektocht. Voor elke stap die ik zet, krijg ik een waarschuwing, dilemma of ethisch vraagstuk terug. De koffer is niet meer de koffer. De koffer is de ‘rotkoffer’ of ‘klotekoffer’ geworden.

Opeens zie ik dat de koffer nog een vak heeft aan de achterkant. Ik maak ’t open in de veronderstelling dat ik dat al lang gedaan had. Het bevat een zakje van het Kruidvat met iets flubbeligs erin. Ik ontwar de knoop. Er zit een pruik in! Alsof je een stuk mens vindt... een scalp! Gaver, ik was meteen mijn handen. In het vak zitten ook nog een lichtblauwe bril en een klein zakje met iets zwaars: een viertal moerbouten. God, zouden dit dan nog nieuwe aanwijzingen zijn!?

Ik besloot andere mensen te betrekken bij de koffer en ging er mee naar buiten. Het rollende geluid van de wieltjes nam ik op, terwijl ik naar een ijzerwinkel liep. De mannen achter de balie liet ik de vier moerbouten zien. Ze vertelden me dat dit geen Nederlandse bouten waren, maar Engelse. Ze hebben een andere schroefdraad.

Daarna liep ik naar Hans Anders om te vragen wat ze over de bril konden zeg-

gen: ‘Tja, een goedkope leesbril. Ze heeft ’m met één hand op- en af gezet, want de pootjes wijken.’

Bij een Afrikaanse pruikenwinkel, een Marokkaanse kofferzaak en een galerie met een tentoonstelling over Afrikaanse fotoportretten werd mij de deur gewezen. Terwijl ik aftaai voel ik me een obsessieve gek die in haar eigen wereld zit. Ik ben zo op zoek naar een clou die mij nog iets over dit meisje kon vertellen en ga veel verder dan nodig is voor deze documentaire.

Er rijden twee jongens op een scooter voorbij. ‘Please,’ denk ik, ‘ruk die koffer uit m’n hand!’

Na vijf jaar heeft het meisje opeens gebeld naar de kunstenares. Ze zegt dat het goed met haar gaat. Diverse pogingen haar te spreken mislukken. Wat er met haar gebeurd is weet ik dus niet. Maar ze leeft!

Haar koffer staat nog op de gang. Naast een cd met de documentaire, heb ik er een brief in gestopt, met daarin mijn verantwoording voor deze zoektocht: ‘Er verdwijnen wel meer mensen’ en daar staat zij symbool voor.

De radiodocumentaire ‘Zonder koffer ben je sneller’ is op 6 januari 2013 uitgezonden bij Hollanddoc Radio, en is te beluisteren via www.hollanddoc.nl.

FOTO PATRICIA NAUTA

hetzelfde kleine leventje of over

Verhalen zijn onmisbaar

Er zijn grootse samenlevingen geweest die geen kennis hadden van het wiel. Maar er is nog nooit een samenleving geweest zonder verhalen.

Asha ten Broeke

OVER DE rand van de kleine vallei voelden zij nog voor zij het zagen een schaduw oprijzen. Zij spannen hun ogen tot het uiterste in en de schaduwen schenen groter te worden. Weldra was er geen twijfel meer mogelijk: op de helling stonden nu drie of vier lange zwarte gestalten op hen neer te kijken. Frodo meende een zacht gesis, als van een giftige adem te horen, en voelde een ijzig doordringende kou. Toen kwamen de gestalten langzaam naar voren.

Je herkent het fragment vast wel, het komt uit *In de ban van de ring*, een van de meest succesvolle verhalen ooit. De queeste van Frodo en zijn metgezellen bracht over de hele wereld honderden miljoenen mensen in vervoering. Het boek ging ruwweg 150 miljoen keer over de toonbank, en is daarmee veruit het best verkopende naoorlogse boek ter wereld. De film bracht bijna drie miljard dollar in het laatje. Toen ik dat las, realiseerde ik me hoe diep onze liefde voor een goed verhaal gaat. Elke dag zijn er wereldwijd miljarden mensen intens geboeid door personages die nooit hebben bestaan. Ook de Amerikaanse sciencefiction-schrijfster Ursula Le Guin, bekend van onder andere de *Aardzee*-serie, merkte dat al eens op. Ze zei: 'Er zijn grootse samenlevingen geweest die geen kennis hadden van het wiel. Maar er is nog nooit een samenleving geweest zonder verhalen.' Waarom eigenlijk? Hoe kan het dat we ons zo levendig kunnen verplaatsen in de gevoelens en belevenissen van een fictief personage in een boek of film? Psychologen beginnen steeds beter te begrijpen wat verhalen met ons doen.

toen
zomaar
ach geur
enige be-
wouter
kan

Reiziger

Het vermogen om helemaal op te gaan in een verhaal hebben we te danken aan de wat evolutionair gezien wat oudere, meer emotiegerichte gebieden in onze hersenen, vertelt Tilo Hartmann. Hij doet aan de Vrije Universiteit onderzoek naar de psychologie achter mediagebruik. Stel, je kijkt naar een tv-serie. De oude delen van ons brein beseffen niet dat ze naar de televisie zitten te kijken. Die nemen automatisch aan dat wat we zien en horen ook echt waar is. Natuurlijk zijn er meer recent geëvolueerde breindelen die ervoor zorgen dat je je wel degelijk bewust bent van het feit dat je naar acteurs kijkt. Maar dit bewustzijn is niet automatisch, en komt dus trager op gang dan het 'primitievere' idee dat het echt is. Daardoor vergeet je al snel dat het fictie is. Hetzelfde geldt wanneer je een boek leest.

Psychologen vergelijken de leeservaring ook wel met die van een reiziger: wanneer je terugkomt van een reis, ben je door de ervaring een beetje een ander mens geworden. Keith Oatley, hoogleraar psychologie aan de Universiteit van Toronto, deed hier onderzoek naar. Hij schreef erover in zijn boek *Such Stuff as Dreams: the Psychology of Fiction*. In een van zijn experimenten nam hij bij 166 personen een persoonlijkheidstest af. Daarna liet hij ze ofwel een kort verhaal lezen, of een rapport waarin dezelfde gebeurtenissen voorbijkwamen, maar dan zakelijk samengevat. Het verhaal ging over een bankier, Gomov, die de jonge vrouw Anna ontmoet als zij in Jalta haar hondje uitlaat. De twee begin-

nen een affaire, die niet uit hun gedachten wil verdwijnen zodra ze weer thuis zijn bij hun echtgenoten. Anna en Gomov blijven elkaar van tijd tot tijd ontmoeten, hopen dat ze ooit voorgoed verenigd zullen worden. Na het lezen van dit verhaal (of het zakelijke rapport) ondergingen Oatleys proefpersonen opnieuw een persoonlijkheidstest. En inderdaad, toen hij de resultaten vergeleek met de eerdere test waren de scores van de lezers van het korte verhaal merkbaar anders. Bij de lezers van het rapport trad geen meetbaar verschil op.

Empathie

Een persoonlijkheidsverandering na het lezen van één verhaal? Dat is vrijwel zeker tijdelijk, geeft Oatley toe. Maar als je veel leest, lijkt het hem heel waarschijnlijk dat je persoonlijkheid permanent wat verandert. Hoewel dit onderzoek nog in de kinderschoenen staat, vond Oatley samen met zijn team twee interessante resultaten. Zo vroeg hij bijna honderd fanatieke lezers om naar zijn lab te komen. De ene helft van hen las vooral romans. De andere helft had een voorkeur voor non-fictie, en dan specifiek niet-verhalende boeken die vooral uitleg gaven over onderwerpen als hoe het brein werkt, of hoe het universum in elkaar steekt. Beide groepen kregen empathietests voorgeschoteld. Oatley vermoedde dat lezers van romans hier beter op zouden scoren dan lezers van non-fictie. De romanlezers hadden immers vaak intensief meegeleefd met de personages in verhalen. Zijn vermoeden bleek te kloppen: hoe meer verhalen je leest, hoe empathischer je bent. Het zit er dik in dat de basis voor die grotere invloed al in de kindertijd wordt gelegd. Uit een ander onderzoek van Oatley en co. bleek namelijk dat kleuters die elke dag boekjes voorgelezen kregen en films en series als *Finding Nemo* of *Sesamstraat* keken, qua inlevingsvermogen voorliepen op leeftijdsgenootjes die nauwelijks met zulke verhalen in aanraking kwamen.

Wanneer je eenmaal in een verhaal zit, kruip je echt in de huid van de hoofdpersoon. Dat ontdekte een groep Amerikaanse psychologen onder leiding van Nicole Speer. Zij lieten in 2009 een groep vrijwilligers een verhaal lezen in een hersen-

'Als een televisieserie eindigt, ga je de personages echt missen'

scanner. Het was voor het eerst dat zo'n onderzoek gedaan kon worden: om proefpersonen een heel verhaal voor te schotelen terwijl ze doodstil in een zeer krappe scanner lagen. Speers team loste dat op door het verhaal via een klein beeldschermje woord voor woord aan de proefpersonen te laten lezen. Ondertussen maakte een computer een opname van hun hersenactiviteit. Daaraan konden de psychologen zien dat het brein van vrijwilligers reageerde alsof zij alle dingen die de hoofdpersoon meemaakte, ook zelf deden en voelden. Wanneer de hoofdpersoon het licht aandeed, werden in de hersenen ook de gebiedjes actief die je daarvoor nodig hebt: de prefrontale cortex, waar je een handeling voorbereidt, de motorcortex om je arm te bewegen. We zitten dus echt 'in' het verhaal. Of eigenlijk: in het hoofd van de hoofdpersoon. Ben je er nog?

Rondom het vuur

Doordat we zo intens meeleven, krijgen we ook een band met de fictieve personages. Die band lijkt wel een beetje op een vriendschapsrelatie, legt mediapsycholoog Tilo Hartmann me uit. 'Je raakt gehecht aan de personages. Als er iemand doodgaat, ben je verdrietig. En als een televisieserie eindigt, ga je ze echt missen. Hoe meer mensen gehecht zijn aan een hoofdpersoon, hoe meer stress ze hebben als die relatie stopt.' Hartmann refereert aan een onderzoek dat werd gedaan toen de populaire tv-serie *Friends* zijn allerlaatste aflevering uitzond. In de weken daarna werd aan honderden studenten (allemaal fan van

postze
media st
ruik

Friends) gevraagd hoe ze zich voelden. Ze bleken verdrietiger en eenzamer dan eerst, en dachten vaker zomaar aan de hoofdpersonen uit hun geliefde serie. Ook toen in 2007 de scenarioschrijvers in de VS massaal staakten en allerlei series daardoor abrupt werden afgebroken, zagen onderzoekers hetzelfde gebeuren: een gevoel van gemis. 'Fictie-personages zijn onderdeel van het sociale netwerk van mensen,' zegt Hartmann.

Verhalen helpen ons verplaatsen in een ander, versterken sociale gevoelens en vergroten onze empathie. Het is niet lastig om je voor te stellen hoe in de oertijd onze voorouders rondom het vuur zaten en elkaar verhalen vertelden, niet alleen voor de lol maar ook om de onderlinge relaties hecht te houden. Daarbij werden ze geholpen door een brein dat (met dank aan de evolutie) het onderscheid tussen

Het brein laat het onderscheid tussen feit en fictie gemakkelijk los

feit en fictie heel gemakkelijk loslaat. Het lijkt erop dat verhalen al vele duizenden jaren in alle culturen niet alleen prima entertainment zijn, maar ook een manier om mensen met elkaar verbinden. Wie helemaal opgaat in een boek of film is dus eigenlijk heel sociaal bezig.

LLOYDHOTEL

Mateusz heeft ons naar het station gebracht. Moeder, mijn zussen en broers gaan niet mee. Zij zijn goud waard op het land. Ik ben trouwens tien jaar. ‘Wij zijn de avonturiers,’ zei vader met een knipoog, toen hij me vertelde dat we naar Brazilië gingen. Ik vond het niet zo interessant als je er geen eens een nieuw schort voor kreeg. We klommen langs een laddertje in de trein.

Onze beste koe ging dood en vader vloekte toen hij zag hoe weinig aardappelen er geroooid waren. De pastoor zei dat we beter konden emigreren. Vader heeft zich laten scheren in het dorp. Ik heb tóch een nieuw schort gekregen, want ik ben weer gegroeid – ‘als een vaars in de klaver,’ zei oom Tomasz.

We kwamen in Amsterdam bij het vallen van de avond. Thuis kwam nu iedereen terug van het veld: je hoorde hinnikende paarden, ratelende karren vol aardappels en Witek schreeuwde naar de bonte koe die hij aan een touw had. Als je bijna thuis was, rook je de zure meelsoep met kaantjes. Het is fijn als je precies weet wat geluiden en geuren betekenen. Eindelijk kwamen we aan bij een soort paleis, het Lloyd Hotel. Er stonden allemaal mensen naar ons te kijken.

Begin 20ste eeuw vestigde de Koninklijke Hollandsche Lloyd zich in het Oostelijk Havengebied van Amsterdam. De scheepvaartmaatschappij wilde zich toeleggen op de passagiersscheepvaart en bouwde daartoe een logement waar honderden emigranten tegelijk konden verblijven: het Lloyd Hotel. Na het faillissement van de Lloyd in 1935, was het gebouw vluchtelingenopvang, gevangenis van de Duitsers, Huis van Bewaring, Rijksinrichting voor Jongeren, en kunstenaarsateliers. In 2004 opende het als een 1- tot 5-sterrenhotel. Het ontvangt nu nieuwe verhalenvertellers: de sprekers van de conferentie.

Van Polen naar Brazilië – via het Lloyd Hotel

We moesten in een wachtkamer zitten. Dan kwam een dokter met een vergrootglas langs: luizencontrole. Daarna gingen we onder een douche. Dat is iets waarbij in één keer een massa water over je heen wordt gestort, warmer dan de warmste regenbui in de zomer. Onze kleren gingen in een oven. We kregen een badjas aan en gekke schoenen. Normaal gesproken ken ik iedereen. Nu rook ik raar, ik kende niemand, en ik

begreep niet waarom we zo belangrijk waren dat de dokter zich met ons bemoeide. Ik moest huilen.

De eetzaal is hoger dan de kerk. Er staan obers in witte jassen, vader wordt er zenuwachtig van. Waar is Marzena, zij zat bij ons in de trein. Je weet altijd meteen als zij er is, want het is een kletsmeier. Ik snap niet waarom zij uit Lipce weg is gegaan: ze kreeg wel eens kadetjes met worst.

De wc's zijn hier binnen en de meeste mensen komen niet uit Polen. Om 12 uur is er groentesoep, witte bonen met ossevrles en zuur, en een wit brood dat een galletje heet. Het avondeten is pap met compote en koffie toe. Ik zei toch al dat het net een paleis is! Sommigen mogen niet mee op reis. Vader zegt dat ze iets aan hun longen of ogen mankeren.

Het schip is witter dan het biggetje van Witek. We zitten op het tussendeck, het ritselt er van de ratten. Maar er is een plek op het schip waar dames zijn met jurken aan die je op de jaarmarkt nog niet bij de beste kraam ziet. De passagiers lezen in een kaart wat ze eten. Een meisje en ik hebben de hele tijd plat op onze buik gelegen om vanaf een afstandje te kijken.

Hoe lang we onderweg waren heb ik geturfd: 23 dagen. In de haven van Santos is het heet, we moeten lang wachten voor we eindelijk naar beneden mogen klauteren. In de verte zag ik voor het eerst een palmboom!

Bovenstaande tekst is uit de leskrant bij een educatief project dat speelt in 1928; 'Zotia Emigreert'. De Poolse Zotia emigreert met haar vader naar Brazilië.

Why is this *SO* good?

Pas na een tijdje merk je dat je met ingehouden adem zit te lezen.

Zal ze het halen?
Hoe loopt het af?
Wat maakt een goed verhaal spannend, elegant, speciaal?
Vijf journalisten, zelf verhalenvertellers, over hun favorieten.

Jenda Terpstra

Wie? Pascal Verbeken, journalist, schrijver en documentairemaker. Het verhaal dat Verbeken koos: *Het ontsnapte land* van Geert Mak (ISBN: 789074336406).

Ik hou van filmische journalistieke verhalen. Zoals het krantenfeuilleton *Brussel een oerwoud* van Louis Paul Boon waarin de braaklanden tussen spoorlijnen en achterbuurten veel meer zijn dan een decor. Ik denk ook aan de reisverhalen van Joseph Roth en Ryszard Kapuściński. In de Nederlandse

journalistiek vind ik Geert Mak de meester van de beeldende pen. De openingsscène van *De engel van Amsterdam*, waarin hij in een helikopter boven de stad vliegt en registreert, is pure Wim Wenders. Inzoomen, panoramiseren, liften, tracken... Bekijk op YouTube de filmtrailer van

Faraway, So Close en je ziet meteen hoe ook Mak te werk gaat.

Voor al *Het ontsnapte land* is een festival van camerabewegingen. In de lange reportage maakt Geert Mak dezelfde boottocht door Holland die zijn vader als jongen maakte in 1912. In bovenstaand fragment glijdt hij via de herinnering van zijn vader naar de zeilmakerij van zijn grootvader om in één zwenkende beweging heel die verdwenen wereld te laten zien. Ook de geuren en geluiden roept hij op. Als ik dit lees, denk ik als 'vakbroeder': chapeau!

De boeken van Geert Mak zijn een mengeling van geschiedenis, herinnering, beschrijving en beschouwing. In *Het ontsnapte land* komt daar nog een emotionele laag bij: de verdwenen vaders en het verdwenen vaderland. Studenten journalistiek willen graag de truc kennen waarmee Mak als een circusartiest al die borden draaiend houdt. Helaas, die truc bestaat niet. Het is vooral een kwestie van zitvlees, métier en ervaring. Schrijven en véél schrijven. Passen en meten, zoals een schrijnwerker.

Ik heb ooit bladzijden tekst van Geert Mak gedemonteerd, zoals je een motor uit elkaar haalt. Hoe past hij dialoog in? Waarom gebruikt hij deze tijdsvorm? Hoe houdt hij ritme en toon aan? Heel leerrijk. Maar hij is vooral één van de schrijvers die me getoond hebben dat er nog leven is naast de hyperventilerende kranten- en tijdschriftenjournalistiek waarin ik jaren heb gewerkt.

Ik heb het er ook over gehad in mijn boek *Grand Central Belge*. Wat we gemeenzaam 'nieuws' noemen is in wezen een ijsberg die driekwart onder water zit. Nieuwsjagers richten hun telelensen alleen op het witte massief. De onderstromen die de ijsberg onder de waterspiegel veranderen en bewegen

‘EN DAN ontsnapte hij, hij gleed naar de zeilmakerij van zijn vader, aan het Hoofd in Schiedam, vlak bij de Nieuwe Maas, naar de tonnen en de vaten op de kade, de klippers en loggers in de Voorhaven, de masten, de bomen, de karren, de kaarsenfabriek Apollo aan de overkant. En dan de werkplaats in, de volle geur van touw en zwaar geteerde zeilen, het gemompel van zijn broers en de knecht, het geratel van een machine, de lage keuken waar het rook naar aardappels en jus als zijn moeder voor al die mannen het middageten opdiende, daarboven de mooie kamer waar ze ‘s avonds zaten, de rechte stoelen tegen de muur, de glimmende trapnaaimachine, het rookstel, en door de openslaande deuren de ruisende linden achter in de tuin.’

[uit *Het ontsnapte land*]

blijven buiten beeld. Maar dáárover zou het net moeten gaan. Als Belg heb ik Nederland beter leren begrijpen door schrijvers als Mak. Ze geven meer dan de feiten, ze geven inzicht. Mak heeft ook de herinnering haar rechtmatige plaats teruggegeven in de journalistiek, zoals Studs Terkel dat als interviewer in Amerika gedaan heeft. Maar ik hou nog het meest van de intense aandacht die hij in zijn zinnen aan de mensen en de dingen geeft. Eigenlijk schrijft hij zoals zijn grootvader zeilen maakte.

Pascal Verbeken schreef jarenlang voor dagblad De Standaard en weekblad Humo. Zijn boek *Grand Central Belge, Voetreis door een verdwijnend land* dat tevens werd verfilmd, maakt dit jaar kans op de VPRO Bob den Uyl-prijs, voor het beste journalistieke reisboek van 2013.

‘FRANK SINATRA, holding a glass of bourbon in one hand and a cigarette in the other, stood in a dark corner of the bar between two attractive but fading blondes who sat waiting for him to say something. But he said nothing; he had been silent during much of the evening, except now in this private club in Beverly Hills he seemed even more distant, staring out through the smoke and semidarkness into a large room beyond the bar where dozens of young couples sat huddled around small tables or twisted in the center of the floor to the clamorous clang of folk-rock music blaring from the stereo. The two blondes knew, as did Sinatra's four male friends who stood nearby, that it was a bad idea to force conversation upon him when he was in this mood of sullen silence, a mood that had hardly been uncommon during this first week of November, a month before his fiftieth birthday.

Sinatra had been working in a film that he now disliked, could not wait to finish; he was tired of all the publicity attached to his dating the twenty-year-old Mia Farrow, who was not in sight tonight; he was angry that a CBS television documentary of his life, to be shown in two weeks, was reportedly prying into his privacy, even speculating on his possible friendship with Mafia leaders; he was worried about his starring role in an hour-long NBC show entitled Sinatra- *A Man and His Music*, which would require that he sing eighteen songs with a voice that at this particular moment, just a few nights before the taping was to begin, was weak and sore and uncertain. Sinatra was ill. He was the victim of an ailment so common that most people would consider it trivial. But when it gets to Sinatra it can plunge him into a state of anguish, deep depression, panic, even rage. Frank Sinatra had a cold.’

[uit *Frank Sinatra Has a Cold*]

Wie? John Schoorl is verslaggever en onderzoeksjournalist bij de Volkskrant. Hij koos voor *Frank Sinatra Has a Cold* van Gay Talese.

Frank Sinatra stond op het moment dat Talese dit artikel schreef aan de vooravond van zijn comeback. Zijn moment was voorbij. Hij had een dertig jaar jongere vriendin, zijn banden met de maffia waren blootgelegd in een documentaire, hij stond onder grote druk. Talese kreeg de opdracht om een verhaal over hem te maken. Maar Frank, die was verkouden, en wilde niks. Talese besloot daarop om op afstand met de beroemde zanger mee te lopen, en iedereen om hem heen te interviewen.

Ik bewonder de manier waarop Talese dit beschrijft. Hij neemt je aan de hand, hij beschrijft het alsof je erbij

zit, alsof je met hem meeloopt. Je wilt juichen tijdens het lezen.

Ik houd van de droge zinnen met een mooie lading. En de manier waarop Talese je achteloos door het verhaal heen trekt. Het verhaal is ogenschijnlijk simpel, maar briljant bevonden door duizenden lezers. Frank Sinatra die verkouden is en een rothumeur heeft: dit bezwaar, dit nadeel voor de zanger, maakt Talese juist tot het grote punt in het verhaal.

Dit verhaal heeft mij geïnspireerd na te denken over hoe het anders kan. Soms denk ik van te voren over hoe ik een verhaal aan ga pakken, maar dan ben je ergens en dan loopt het allemaal anders. Dan laat je je oorspronkelijke idee los en laat je iets ontstaan, zoals ook Gay Talese deed.

Als journalist en schrijver houd ik van iets nieuws proberen. Dan moet je

weer een beginnend bandje interviewen, de Arctic Monkeys. Hoe maak je het een pakkend verhaal? Ik besloot alles om hen heen te bekijken, via allerlei omwegen een beginnend bandje te beschrijven. Of ik schrijf een groot interview uit zonder citaten te gebruiken. Dat heb ik nog nooit ergens anders gezien. Zo ontstaat er een directere vorm. Dit artikel inspireert mij om nieuwe manieren en nieuwe technieken uit te proberen als journalist en schrijver.

Terug naar Frank Sinatra die zich ziek voelt en naar zijn ober George belt die thuis op hem wacht:

‘I’ll be coming home for dinner tonight, George.’

‘How many will there be?’

‘Just myself,’ Sinatra will say. ‘I want something light: I’m not very hungry.’

John Schoorl publiceerde bundels met muziekverhalen, waaronder *De dag dat ik naar de Arctic Monkeys ging*, en dichtbundels als *Bukshag* en *ACapella*. Met zijn werk won hij de Pop Persprijs, De Loep, de Citi Journalist Excellence Award en werd hij genomineerd voor De Tegel.

Who? Amy Ellis Nutt is one of the editors of *The Star-Ledger* (New Jersey, USA) since 1997. The story she chose is: *The Bravest Woman in Seattle*, Eli Sanders (*The Stranger Magazine*, June 2011).

Of the five pillars, I think the hardest to learn is voice. It's a way of holding the whole story together. Eli Sanders' subtle, elegant and trusting voice in *The Bravest Woman in Seattle* elevates the story from journalism to art. This is a brutal story of rape and murder told with delicacy and tenderness, which makes the story so emotionally shattering for the reader. Sanders leads us through the courtroom testimony of the main character in the trial of the man who raped and nearly killed her and who raped and murdered her partner. In this way, the writer is not only an objective narrator, but a trusted guide.

The story begins with the most incidental of sentences. 'The prosecutor wanted to know about window coverings.' This sets up a contrast

between minutiae of life and the madness of what happened that night. Contrast and conflict are two of the greatest gifts for a writer in setting up a powerful story-telling experience.

Sanders then gives us details of the women's lives in a beautifully indirect way, culminating in the most emotionally packed paragraph of the whole story, which sets up our understanding of what is going to be told to us next.

Maybe he stalked them, looked in their windows (...) Maybe he also saw their love for each other, noticed it in silhouette or on a sidewalk, a love that was exploding that summer, making them inseparable, a love that had grown into plans for a commitment ceremony that fall.

One of the most important tools Sanders uses throughout this story is what he DOESN'T tell us. And because he does tell us WHY he is not going to tell us ('It got very gruesome') and how people REACTED to the horrible details, it is much more effective than a litany of all the horrors.

The horror of what happened next made the court reporter's eyes well up, made the bailiff cry, had the whole room in tears. (...) The family and friends in the courtroom cried (though, truth be told, they had been crying throughout). The Seattle Times reporter seated next to me cried. I cried. The camerawoman who was shooting video for all the television stations in town cried...

What is breathtaking about Eli Sanders' story is that he reveals all that brutality in such a controlled, indirect, even minimalist way. THAT is the sign of a master storyteller.

'THE PROSECUTOR wanted to know about window coverings. He asked: Which windows in the house on South Rose Street, the house where you woke up to him standing over you with a knife that night—which windows had curtains that blocked out the rest of the world and which did not?

She answered the prosecutor's questions, pointing to a map of the small South Park home she used to share with her partner, Teresa Butz, a downtown Seattle property manager. (...) She narrated with a red laser pointer for the prosecutor and the jury: These windows had curtains that couldn't be seen through. These windows had just a sheer fabric.

Would your silhouettes have been visible through that sheer fabric at night?

Probably. She didn't know for sure. When she and her partner lived in the house, she noted, 'I didn't spend a lot of time staring in my own windows.'

Everyone in the courtroom laughed a small laugh—a laugh of nervous relief, because here was a woman testifying about her own rape, and the rape and murder of her partner, and yet she was smiling at the current line of questioning, at the weird perceptual cul-de-sac to which it led.'

[uit *The Bravest Woman of Seattle*]

In 2011 Amy Ellis Nutt won the Pulitzer Prize with her story *The Wreck of the Lady Mary*. Nutt also teaches at Columbia University's Graduate School of Journalism, and was a Nieman Fellow in Journalism at Harvard University in 2004-2005.

'NINE DAYS after the patient vomited into Dr. Shem Musoke's eyes and mouth, Musoke developed an aching sensation in his back. He was not prone to backaches – really, he had never had a serious backache, but he was approaching thirty, and it occurred to him that he was getting into the time of life when some men begin to get bad backs. He had been driving himself hard these past few weeks. He had been up all night with a patient who had heart problems, and then, the follow-

ing night, he had been up most of the night with that Frenchman with hemorrhages who had come from somewhere upcountry. So he had been going nonstop for days without sleep.

He hadn't thought much about the vomiting incident, and when the ache began to spread through his body, he still didn't think about it. Then, when he looked in a mirror, he noticed that his eyes were turning red.'

[uit *The Hot Zone*]

Who? Jack R. Hart was chief editor of *The Oregonian*, the largest newspaper on the northwest coast of the United States. The story he chose is: *The Hot Zone* by Richard Preston (Anchor Books, July 1995).

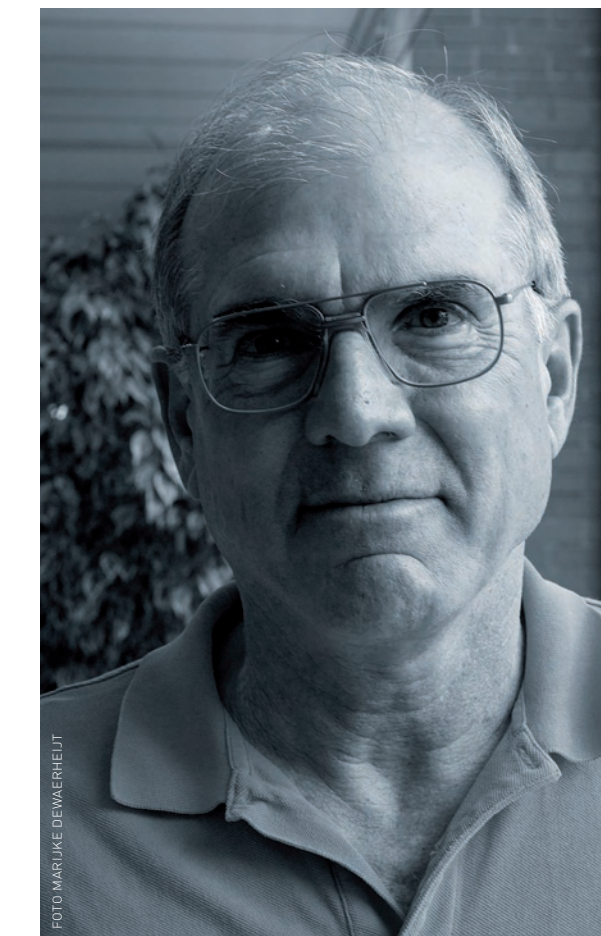
Richard Preston's *The Hot Zone* has always been a personal favorite. The book, tracing the outbreak of an ebola-like virus in an American monkey house, was published in 1994. Preston was a student of master narrative writer John McPhee at Princeton University; so he knows his stuff. *The Hot Zone* is so technically accomplished that I've used it as a text in teaching my own literary journalism classes.

Preston displays just about every trick in the narrative writer's book. He crafts beautiful scenes, brought to vivid life by careful selection of just the right details.

He captures the essence of strong central characters.

Standing waist-deep in a mutable slick of the river, wearing sunglasses, with a cigarette hanging from the corner of his mouth and a fly rod in his hand, Johnson ripped his line off the water and laid a cast upstream. He was a lean, bearded man, with a soft voice that one had to listen for in the wind.

Preston is a real storyteller, too. *The Hot Zone* has a beautiful narrative arc, with exposition that clearly explains the threat of hemorrhagic viruses like ebola, rising action that keeps you perched on the edge of your seat, a riveting climax, and a denouement that makes Preston's larger point – his theme – jump out of all the material that's come before.

Preston, in short, is a narrative writer's narrative writer. You could spend weeks parsing his work to uncover the tricks of the narrative-writing trade. My battered copy of *The Hot Zone* has notes scribbled on almost every page. But you can't borrow it – I won't let it out of my office. You'll just have to get your own.

Jack R. Hart has coached four Pulitzer Prize winners and was also dean of the University of Oregon School of Journalism. He wrote many articles and books, including *A Writer's Coach* and *Story Craft*.

Who? Mark Kramer is the founder of the Nieman Program on Narrative Journalism (Harvard University) and the Nieman Conference on Narrative Journalism. The story he chose: *Behind the Beautiful Forevers: Life, Death, and Hope in a Mumbai Undercity*, by Catherine Boo (Random House, 2012).

I've been singularly impressed lately, with Catherine Boo's astonishing new book, *Behind the Beautiful Forevers: Life, Death, and Hope in a Mumbai Undercity*. Boo wins the trust of a fearful community of low-caste hut-dwellers, 'the ribby children with flies in their eyes,' garbage pickers and sorters, prostitutes, scavengers and thieves, occasional hotel menials – all squatters on a boggy crescent called Annawadi, hard by Mumbai Airport's luxury hotels. She followed their desperate daily lives for three years, as they came to be dear to her, whole, human and reveal themselves to be in terrible fixes.

Boo is interested in the stubborn persistence and systematic crushing of hope among the children. One drinks rat poison; another is capriciously accused, along with his father, of immolating a deranged, one-legged neighbor, and father and son end up in the hands of the corrupt police, who will see things the accusers' way, unless bribes are paid – and even then, only after months of suffering, cruelty and uncertainty are endured.

Boo dissects the anatomy of corruption, how greed and need – in a context of desperate poverty and dim opportunity – govern the survival of all in the village.

This is how she describes the corrupting of the least of local officials by her next-in-command:

‘LET IT keep, the moment when Officer Fish Lips met Abdul in the police station. Rewind, see Abdul running backward, away from the station and the airport, toward home. See the flames engulfing a disabled woman in a pink-flowered tunic shrink to nothing but a match-book on the floor. See Fatima minutes earlier, dancing on crutches to a raucous love song, her delicate features unscathed. Keep rewinding, back seven more months, and stop at an ordinary day in January 2008. (...)

He asked her to handle a petty Annawadi problem, and then another, somewhat less petty, and yet another, not petty at all, at which point he gave her a bouquet of flowers and his fat wife started giving her the fish eye. Asha took these things to be signs of an imminent triumph.

Meanwhile, our accused is hiding out, 'mule-brained with panic'. The mainspring of the gears of tragedy is wound: Corruption versus a hopeful kid. You take it from there, with feeling.

Mark Kramer wrote many books and articles on narrative nonfiction, including *Telling True Stories: A Non-fiction Writers' Guide*.

Dawn came gusty, as it often did in January, the month of treed kites and head colds. Because his family lacked the floor space for all of its members to lie down, Abdul was asleep on the gritty maidan, which for years had passed as his bed. His mother stepped carefully over one of his younger brothers, and then another, bending low to Abdul's ear. 'Wake up, fool!' she said exuberantly. 'You think your work is dreaming?'

[uit *Behind the Beautiful Forevers: Life, Death, and Hope in a Mumbai Undercity*]

FOTO: MARIJKE DEWAERHEIJT

Column

Irene van der Linde

De kelder uit

Irene van der Linde is voorzitter van de stichting voor verhalende journalistiek

Ergens in een kelder in Amsterdam kwamen we in het najaar van 2010 bijeen. Een diverse groep van zo'n twintig journalisten, schrijvers, radiomakers, wetenschappers en docenten journalistiek. Ikzelf was er terecht gekomen via een workshop van Mark Kramer en ik had een boek gelezen met stukken van Amerikaanse journalisten over *narrative journalism*, hoe zij werkten, wat ze deden, hoe ze schreven en waarom. En voor het eerst sinds jaren kreeg ik weer het gevoel opgetild te worden, het prikkelde. Dat waar ik ook zelf mee bezig was, kreeg opeens een naam. In de Nederlandse mediawereld leek het destijds alleen nog maar te gaan over meer lifestyle en amusement, alles moest korter, hipper, jonger, sneller. En steeds met hetzelfde argument: 'Dat is wat de lezers willen.' Wij in de kelder geloofden daar helemaal niets van, werden er zelfs een beetje treurig van.

Riotous waves pummel José Arias. In the frantic scramble to abandon ship, he zipped his survival suit only to his throat and now the freezing Atlantic is seeping in, stealing his body heat... Als je met zo'n openingszin een artikel begint, dan wil je direct doorlezen. Het is de eerste zin van het

Journalistieke verhalen kunnen spannender, beeldender, gelaagder

verhaal dat Amy Ellis Nutt, onze gastspreker van vorig jaar, schreef in *The Star Ledger* over het vergaan van de vissersboot *The Lady Mary*. Met zo'n begin wil je weten wie, hoe, waarom.

Journalisten kunnen er zelf voor zorgen dat lezers, kijkers en luisteraars niet afhaken. We kunnen daarvoor leren van de literatuur, van speelfilms en zelfs van thrillers. Veel journalistieke verhalen kunnen spannender, beeldender, gelaagder, met een plot en een hoofdpersoon bijvoorbeeld. Neem de boekenmarkt. Die krimpt de laatste jaren aanzienlijk, maar literaire non-fictie vormt hierop een uitzondering. Auteurs als Geert Mak, Jan

Brokken en Judith Koelemeijer laten zien dat er een grote behoefte bestaat aan goed vertelde waargebeurde verhalen. Dat deze kwaliteitsslag werkt, zien we ook in de Verenigde Staten. Daar is verhalende journalistiek inmiddels de norm geworden bij gerenommeerde bladen als *The New Yorker*, *The Atlantic Monthly* en *Harper's* en bekroonde radioprogramma's als *This American Life* en *Radiolab*. Verhalende journalistiek geeft bestaande media een kwaliteitsimpuls – maar alleen als het goed wordt uitgevoerd. En dat vergt de nodige vaardigheden van journalist en eindredacteur.

En dat is waar wij de komende jaren aan willen bijdragen. Wij zijn drie jaar geleden uit die kelder gekropen, met zinnen als die van Amy Ellis Nutt als mantra's in ons hoofd. Uiteindelijk namen we met een stuk of zes mensen het initiatief en organiseerden we in 2010 de eerste conferentie narratieve journalistiek. Die was als een popconcert binnen zes uur uitverkocht; het bewees dat de animo bij collega's even groot was als bij ons. Inmiddels zijn er talloze journalisten en studenten bij onze stichting betrokken, hebben we een narratieve kopgroep van eindredacteurs, een e-jaarboekredactie, plannen voor masterclasses en samenwerkingsverbanden door het jaar heen, contacten met fotografen en mediaspecialisten en met narratieve conferenties elders in Europa. De plannen en ideeën puilen uit onze koffers.

And dawn is still another hour away. Zo luidt Nutts laatste zin van deel één van de vijfdelige serie over *The Lady Mary*. Er staat nog heel veel meer te gebeuren.

11 Juni 2013: Nationaal Presentatie Symposium 'Moving the crowd'

Een goede spreker doet meer dan alleen overtuigen. Die maakt mensen aan het lachen, aan het huilen en brengt ze in beweging. Hoe doe je dat?

- **Hoe zorg je ervoor dat jouw PowerPoint presentatie mensen inspireert?**
- **Hoe kun je bij een sales-pitch je luisteraars in het hart raken?**
- **Hoe win je in één oogopslag de sympathie van potentiële klanten?**

Op 11 juni organiseert Speak to Inspire met Sense Organisatie & Coaching het eerste Nationaal Presentatie Symposium. Hier gaan deelnemers zelf aan de slag met humoristen Rob Urgert en Bastiaan Geleijnse, scenarioschrijver Robert Alberdingk Thijm, presentatie-coach Huib Hudig en dieren- en mensenkenner Martin Gaus. Opening door speechkanon en DWDD tafelheer Johan Fretz.

- **Voor wie** Iedereen die wel eens een presentatie geeft of voorbereidt.
- **Datum** 11 juni 2013, van 10 tot 17 uur
- **Locatie** Het Klooster, Daam Fockemalaan 10, Amersfoort

info@presentatiesymposium.nl
www.speaktoinspire.nl

Comité van Aanbeveling

Waarom steunen zij de stichting voor verhalende journalistiek?

Geert Mak, *journalist en non-fictie schrijver:*

‘Verhalende journalistiek raakt de kern van het vak: het schrijven van, in duizend tonen en kleuren, de geschiedenis van het heden.’

Renate Dorrestein, *schrijfster en journalist:*

‘Ik steun jullie initiatief omdat ik er zelf het levende bewijs van ben hoe vruchtbaar journalistiek en literatuur elkaar kunnen kruisbestuiven. Een journalistiek verhaal wint aan kracht wanneer het wordt geschreven met behulp van literaire technieken, net zo goed als een literair verhaal beter wordt wanneer bijvoorbeeld het wie-wat-waar-waarom-en-hoe uit de journalistieke research er stevig in verankerd zit. Jullie conferenties bieden mensen de inspiratie om met interessante cross-overs te gaan experimenteren.’

Frits van Exter, *hoofdredacteur Vrij Nederland:*

‘In de journalistiek gaat het zowel om wat je wilt vertellen als hoe je het wilt vertellen. Elke inspanning om dat beter te doen is een aanbeveling waard.’

Emile Fallaux, *programmamaker en voormalig hoofdredacteur Vrij Nederland:*

‘U en ik weten allang dat begenadigde vertellers niet geboren worden op conferenties. Maar wie weet hoe een koe een haas vangt en helpt dit Initiatief de Nederlandse Narratieve Journalistiek toch aan meer mooie verhalen. Verhalen geschreven met durf en panache, door journalisten die verder kijken dan hun neus lang is. En dan liefst ook voorbij de ambachtelijke wetmatigheden afkomstig van de conventionele roman, voorbij de creative writing cursus, en voorbij de sjablonen uit de filmscenario-workshops. Wie weet staat er tijdens of na de INJN-conferentie iemand op die nee zegt tegen al die regels. Om vervolgens een wetteloos mooi verhaal te tikken.’

Pieter Broertjes, *voormalig hoofdredacteur van de Volkskrant:*

‘De kracht van verhalende journalistiek zit in de overtuiging. Lezers willen overtuigd worden door een redenering, een emotie of een feit. De journalist die dat het beste kan levert een topprestatie.’

Jan Donkers, *schrijver en journalist:*

‘In een tijd dat bijna elk journalistiek boek als ‘literaire non-fictie’ wordt aangeprezen is het belangrijk dat journalisten zich de technieken van het vertellen ook werkelijk eigen maken, zonder zich zorgen te maken of ze dat etiket ‘literair’ ook verdienen of niet.’

Gerard Walhof, *hoofdredacteur radio bij VPRO:*

‘Vertel mij uw verhaal en ik vertel u over de werkelijkheid. Narratieve journalistiek is noodzaak. Niet alleen om ons leven te begrijpen maar ook om dat begrip te laten beklijven. Door te verwonderen, te ontroeren, te schokken of door te verontwaardigen. Narratieve journalistiek onthult de essentie van de condition humaine. En is daardoor, met onderzoeksjournalistiek, de belangrijkste vorm van journalistiek, nu het nieuws komt via internet. Daarom zit ik in het Comité van Aanbeveling.’

Xandra Schutte, *hoofdredacteur van De Groene Amsterdammer:*

‘In de huidige fixatie op de nieuwe media en vernieuwende vormen van journalistiek wordt licht vergeten dat journalistiek gaat om iets dat zo oud is als de mensheid: het vertellen van verhalen. Die artikelen en boeken waarin journalisten hun onderzoek en inzichten in een verhalende vorm hebben weten te gieten, met gebruik van literaire technieken en al, zorgen niet alleen voor een meeslepende leeservaring; ze zijn ook heel effectief. Ze maken een onuitwisbare indruk.’

Van kortje tot spread

– de wordingsgeschiedenis van een verhaal

Freek Schravessande (30) won dit jaar De Tegel in de categorie talent. Met een verhaal over de biologieleeraar Jils Buizer, die kort voordat hij met pensioen ging een leerling een tand uit de mond sloeg. Het verhaal viel op tussen de andere stukken in nrc.next en NRC Handelsbad door de manier waarop Schravessande van een klein nieuwsbericht een boeiend groter verhaal had weten te maken. Hoe deed hij dat? Tjitske Lingsma

‘SOMS WEET je meteen hoe een verhaal in elkaar zit. Maar het is veel beter als dat niet zo is. Als het zich langzaam ontvouwt, en je onzeker bent of het gaat lukken. Als je niet vanuit een vast nieuwsframe denkt, maar verrast wordt door een nieuwe invalshoek.

Jils Buizer was nieuws: een biologieleeraar die een leerling slaat. Andere kranten wilden hem ook spreken. In het begin kon hij geen interviews geven omdat zijn rechtszaak nog liep. Toen ik het een maand later probeerde, wilde hij liever niet. Maar hij was een NRC-lezer. Dat was mijn geluk. Bij mijn volgende poging ging hij akkoord.

De eerste keer dat ik Jils sprak, ging het helemaal niet over de klap. Hij was een goede verteller en was ook wel blij met de aandacht. Maar na drieënhalve uur zat mijn hoofd helemaal vol. Toen ik zei dat ik zou vertrekken, vroeg hij bezorgd of ik het niet interessant vond. Maar ik kon niets meer opnemen.

Ik heb in totaal zeven uur met Jils gepraat. Hij kijkt met de blik van een bioloog naar de wereld. Zoals hij de wereld ontleedt, kun je ook de klap ontleden. Ik heb geprobeerd het verhaal te schrijven zoals hij het zag, in zijn woorden. De biologie was een kleur om te gebruiken. Het was zo leuk om

het op een andere manier te doen. Biologisch verantwoord.

Ik heb het stuk in twee dagen geschreven. Toen was het zesduizend woorden. De chef vroeg: wie gaat het inkorten: jij of ik? Ik heb het zelf in een halve dag gedaan. Het verhaal is er beter van geworden. Je moet voor jezelf duidelijk krijgen wat je wilt vertellen. De zijpaden en overbodigheden gaan er uit. Tot ik dacht: nu kom ik aan het geraamte. Achteraf hadden de sekslessen er wel uit gekund, die zijn niet zo relevant.

Ik heb mijn verhaal geschreven volgens het principe van de *Canadian mix*, zoals de uitvinder van de skihutmuziek het noemt. Het geheim is dat er elke 30 seconden een nieuw nummer begint. Mensen gaan van een smartlap, zo de polonaise in. Ze raken in een ADHD-achtige staat. Ik heb het verhaal in kleine brokjes toegediend waardoor de lezer geboeid blijft. Zonder mooie overgangen, maar van de hak op de tak. De kunst is om dan toch te zorgen dat het een geheel wordt.

Het werd een coververhaal, daardoor

is het ook zo opgevallen. Toch had ik niet verwacht dat het artikel zo veel reacties zou uitlokken. Maar mensen reageerden op de inhoud, niet de stijl. Sommige mensen vonden de leraar een enorme zak, anderen waren het eens met de klap. Maar er waren ook mensen die vonden dat ik onethisch was geweest, omdat ik hem te kakken zou hebben gezet.

Nog altijd weet ik niet waarom hij die klap heeft uitgedeeld. Ook de rechter kreeg er de vinger niet achter. Blijkbaar weet deze leraar die zo goed kan analyseren het zelf ook niet. Buizer was later op televisie bij Moraalridders, daar was het verhaal net zo ambigue.

Er is niet één werkelijkheid. Daar ligt de kracht van verhalende journalistiek: we kijken verder dan de nieuwswaardige invalshoek die van te voren is bedacht. Mensen willen alles in hokjes plaatsen om een overzichtelijke wereld maken. Maar misschien bestaat die niet.

En Buizer? die vond het verhaal fantastisch.

FOTO BOB VAN DER VLIET

Anatomie van een klap

In december deelde Jils Buizer een klap uit aan een vervelen- de leerling. Gisteren stond de biologie-leraar voor de rechter. Hoe een schoolreisje naar een Duitse kerstmarkt uit de hand liep. Freek Schravessande

‘WE WAREN al bij Driebergen, bijna thuis. Hij zat links in de bus, ik stond nog half gebukt in het gangpad. Op dat moment haalde ik uit met rechts. Met gebalde vuist. Ik gaf een stomp, geen klap. Een man slaat niet met vlakke hand.’ Drie dagen later stond in de krant: ‘64-jarige leraar slaat 15-jarige leerling op schoolreisje tand uit de mond.’

‘Je overweegt dat niet. Op zo’n moment kijk je naar jezelf. Je kijkt naar hoe je doet, wat je denkt. Je neemt jezelf waar. Wat ik waarnam was een kwaadaardige man die een stomp gaf. Getergd.’

De voortuin van Jils Buizer (64) is die van een bioloog. Verwilderd, overgeleverd aan de natuur. Er staan boterbloemen, robertskruid, prikneus en, tegen zijn zin, een conifeer. De conifeer heeft iets doods, iets onvruchtbaars. Een bioloog heeft sympathie voor alles wat leeft; de pissebed, de zilversis.

in huize Buizer nog in de kamerplant. De moeite van een kerstboom heeft Jils Buizer zich deze keer bespaard. Het incident heeft er flink ingehakt. Zijn dochter (10) is bang dat haar vader niet meer de Leukste Leraar van Nederland wordt gevonden. Zijn moeder (87) roept, boos op de school: ‘Je hebt toch altijd goed je best gedaan? Zal ik ze een brief sturen?’

Van alle bijtwendungen door zoogdieren is de mensenbeet het gevaarlijkst. Het menselijk speeksel bevat menselijke bacteriën, die zijn iets te goed bestand tegen de menselijke afweer. Het vergroot het risico op infectie. Dat gebeurde bij Buizer. ’s Nachts voelde hij zijn hand opzwellen en begon hij flink pijn te doen. En voor het kerstdiner, konijn in bier gestoofd, had hij de ui nog niet zo fijn kunnen snijden als anders.

Hij ervoer het als uiterst gênant. Als je rondloopt met zo’n dikke hand denken mensen dat je verschrikkelijk hard geslagen hebt. De vuistslag, zegt Buizer, was wel hard, maar niet extreem hard. Om de vergelijking met handbal te maken: hij gebruikte niet de kracht die je nodig hebt om te scoren, maar de kracht om een ploeggenoot op afstand aan te spelen.

In alles lijkt Buizer op de typische leraar. Bevlogen verteller, onvoorwaardelijk stemmer op de PvdA. Hij was, denkt hij, de leraar die Plasterk bedoelde toen die als minister van Onderwijs het profiel van de ideale docent uittekende. De leraar die zijn vak goed heeft bijgehouden, meer weet dan in het schoolboek staat. En, in het geval van Buizer, het schoolboek soms corrigeert. Onder leerlingen gold Buizer als een wat vreemde, eigenwijze, maar populaire leraar. Een leraar die je weleens matst, waar je veel van mag. Te veel mis-

Het is maart. De kerstverlichting hangt

schien wel. Het was een reputatie waar hij niet zo van hield. Populair wilde hij zijn om zijn lessen, niet om zijn gebrek-kige talent voor autoriteit.

Leerlingen, vindt hij, zijn niet verve-lender dan vroeger, maar het lijkt alsof er meer grote ego's in de klas zitten. Kinde-ren die van hun ouders wel erg vaak heb-ben gehoord dat ze speciaal zijn. Een verhaal moet tegen-woordig wel heel erg leuk zijn voor ze om het vol te houden. Buizer merkt het zelfs bij de seksles voor de tweedeklassers: ze raken sneller verveeld, proberen te scoren over de rug van de leraar.

Seksles is een vreemd soort les. Ze hebben allemaal weleens porno gekeken, dus sommigen hebben een wat verwron-gen beeld van de daad. Maar je wilt als leraar ook niet zeggen dat seks altijd alleen maar mooi is, 'je moet er wel wat van maken'. Buizer gebruikt dus gewoon

de termen 'kutten' en 'neuken', maar hij wil ook geen lacherige sfeer in de zin van: 'Heb jij het ook weleens anaal gedaan?' Dan durven de verlegen leerlingen alleen nog voor zich uit te kijken, bang dat anderen zien hoe ze reageren. Juist bij de seksles wil Buizer dat ze luisteren.

Het moment na de klap had de jongen

'Jullie zullen wel een andere biologieleraar krijgen'

hem verbijsterd aangekeken. Leraren slaan niet. Hij had zijn hand naar zijn bebloede mond gebracht, was opgestaan en naar voren gelopen.

Intussen was het muisstil in de bus. En net zo verbijsterd stond daar Buizer, op het middenpad. Strak van de adrenaline. Hij wist: hier is iets onherstelbaars gebeurd. Hardop zei hij, waarschijnlijk om zichzelf te troosten: 'Ik ga toch bijna met pensioen.'

Stil bleef het, tot ze arriveerden, vijf minuten later. De bus parkeerde, Buizer ging er onder begeleiding als eerste uit. 'Jullie zullen wel een andere biologiele-raar krijgen,' had hij gezegd.

Misschien, denkt hij, was de school ook wel blij dat ze van hem af waren. Er was nog niet zo lang geleden een nieuwe schoolleiding geïnstalleerd. En voor een nieuwe directie zijn oudere leraren, men-sen met een eigen status, niet de gemak-kelijksten om te managen.

Buizer moest er ineens tijdens keuze-ren op toezien dat er werd gewerkt. Hij weigerde. Buizer had al jaren zijn eigen domein. Een reservaat voor leerlingen die niet wilden werken. Leerlingen die geen zin hadden, gingen naar Jils zodat het in de overige klassen juist rustiger was. De chaos die dat in zijn eigen klas cre-erde, kon Buizer prima hebben. 'Maar kijk niet in mijn gang,' had hij tegen de vorige rector gezegd. 'Dat moet je niet willen zien.'

De reputatie van iemand die door-draait, had Buizer niet. Wel was er, in 2004, van een incident sprake geweest. Een brugklasser had geprobeerd vier pis-sebedden te verzuipen in een grote petri-schaal. Buizer was op de jongen afgelopen en had hem met een duw naar achteren gewerkt. 'Verdomme, zit geen dieren te kwellen!' schreeuwde hij luid. Misschien had de schoolleiding door dat incident gedacht dat hij een agressieprobleem had. Maar mensen moeten gewoon geen die-ren kwellen waar hij bij is. Daarvoor is hij bioloog.

Je kunt het slecht aan hem zien als hij ergens mee zit, was hem na de klap ver-weten. Andere leraren veinzen desnoods kwaadheid, waarom hij niet? Maar Buizer wilde niet rood aanlopen om vervolgens in het middenpad van de bus te stampen. Iedereen weet: een leraar die rood aan-loopt, is niet gevaarlijk meer. Dan is het moment van actie al voorbij en herstelt het lichaam zich. De temperatuur daalt, de extra warmte eruit. Rood worden in een bus vol met leerlingen is extreem ver-nederend voor een leraar.

Liever is Buizer in zulke situaties de man van de humor. Voelt hij kwaadheid opbroeien, dan probeert hij die om te zet-ten in een gewiekste grap. Tot aan het cynische toe. Zo hoorde hij eens een jon-gen uit de vierde tegen een niet zo vlot meisje zeggen dat ze lelijk was. 'Gezien je uiterlijk moet jij het ook hebben van je aardigheid,' had Buizer gereageerd. 'Dus ik zou me maar anders gedragen.' Achter-af vond hij dat hij iets te ver was gegaan.

De laatste jaren kwamen zulke situa-ties juist nauwelijks voor. Meer dan ooit had Buizer het gevoel een thuiswedstrijd te spelen. Dat had te maken met zijn leef-tijd. Was hij als leraar van dertig nog een soort grote broer, als veertiger, de leeftijd van hun vader, was het in de klas veel minder gezellig. Maar de laatste jaren genoot Buizer een vanzelfsprekend soort respect. Hij was niet bedreigend meer, hij kon hun opa zijn. Bij de sekslessen kon hij zeggen wat hij wilde. Zo oud en dan toch nog grappig! Buizer genoot ervan.

Ouderdom maakt ook kwetsbaar. Je wilt met respect worden behandeld en je bent aan je status gewend geraakt. Maar wat nu als sommige leerlingen dat spel niet wensen mee te spelen? Wie denken die leerlingen wel dat ze zijn?

Aanvankelijk zou Buizer helemaal niet meegaan op excursie. Maar toen er voor het reisje een lerarentekort dreigde, stemde hij in. Die woensdag, om tien uur 's ochtends, vertrokken drie bussen vanaf het Herman Jordan Lyceum in Zeist rich-tig Essen, twee uur rijden. Vijf derde klassen, 150 leerlingen, in elke bus drie do-centen.

Buizer nam achterin plaats, op de aller-laatste bank. Hij wist hoe vervelend bus-chauffeurs het vinden als alle leraren voorin zitten. Achterin zitten de etters. Daar belanden de pakjes Fristi op de grond. En als een buschauffeur ergens een hekel aan heeft, zijn het melkzuur-producten in de bekleding van zijn bus.

Al snel begon het geklier. Vier jongens, twee en drie rijen voor hem, zaten voort-durend achterstevoren in hun stoel. Hij

riep ze herhaaldelijk tot de orde, toch bleven ze elkaar klappen geven. Ze zon-gen 'Alle Duitsers zijn homo's'. De hele bus zong mee.

'Ouderdom maakt ook kwetsbaar'

Dat Buizer het viertal niet kende, maakt verschil, denkt hij. Leerlingen die les van je hebben, houden op tijd op met klieren. Ze beseffen dat ze de rest van het jaar verder met je moeten.

Op de terugweg ging het geklier van het viertal door. Klappen uitdelen, be-nen uitsteken als een ander langsloopt. Toen een van de jongens een halfvolle colafles door de bus gooide, pakte Buizer de fles af.

Het liep al tegen negenen en het was donker in de bus toen Buizer de merg-pijpjes op de vloerbedekking zag liggen.

FOTO BOB VAN DER VLIST

Een open pak met enkele stuks verspreid in het gangpad twee rijen voor hem. Bui-zer was opgestaan, was naar het gebak gelopen en had het spul in het dichtstbij-zijnde kotszakje gedaan. Half gebogen wendde hij zich tot de jongen links naast hem en zei: 'Hoe kom je nou zo stom om kleverig gebak mee te nemen?'

'Hadden we gewoon zin in.' 'Heb je nog meer verrassingen in petto?'

'Ja, een fles icetea en een halve fles cola. Oh nee, die fles cola heb je afgepakt. Kun je die gelijk teruggeven?'

Het slachtoffer heeft hij nooit meer ge-sproken. Natuurlijk had Buizer spijt van zijn daad. Maar inmiddels kan hij er ook wel om lachen. 'Jils gesignaleerd op de ijsbaan. Pas op je tanden!' leest hij dan op Twitter.

♦

ADVERTENTIE

**SCHRIJF HET EENS ANDERS OP!
OF DURF TE DROMEN OVER DAT BOEK**

**Cursus literaire non-fictie door
Judith Koelemeijer
met gastlessen van Jan Brokken en
Frank Westerman**

*Start nieuwe groep september 2013
Locatie Huize Frankendael Amsterdam*

Kijk voor meer informatie op
www.judithkoelemeijer.nl

PALFREMAN ZUCHT: elke documentaire die hij maakt, is moeilijk. ‘Het is je opdracht als journalist elk verhaal zo goed mogelijk te vertellen, ook verhalen die niet makkelijk in een narrative structuur te vangen zijn. En dan loop je altijd weer tegen die puzzel op. Elke film wordt een zoektocht naar de beste oplossing. En of je nou veertig of vijftig films gemaakt hebt, *they never seem to get easy.*’

Cruciaal bij het oplossen van de puzzel is het aanbrengen van een spanningsboog, *a narrative arc*. ‘Zonder spanningsboog wordt het een essay.’ Maar hoe cruciaal ook, een spanningsboog is geen allesbinder. ‘Als de ingrediënten niet deugen zal een spanningsboog je niet redden. Je hebt goede sprekers nodig die mensen emotioneel aanspreken. Er moet iets in zitten dat mensen fascineert. En je hebt veel variatie nodig in je shots. Anderzijds is het zo dat je nog zulke goede ingrediënten kunt hebben, als de spanningsboog ontbreekt, wordt je film een zootje en haken kijkers af.’

Ik ben benieuwd naar de manier waarop deze gelauwerde documentairemaker die spanningsboog aanbrengt. Wat is zijn geheim? Als redacteur van het RKK reportageprogramma Kruispunt is dat een van mijn hoofdbrekens. Je hebt al dat materiaal, prachtige interviews, mooie scènes. En dan?

Palfreman verrast me met de bekentenis dat hij geen natuurlijke verhalenverteller is. Sterker nog, het gaat hem niet in de eerste plaats om verhalen, het gaat hem om ideeën, als jongetje al. ‘Ik ben geboren in Engeland en ging naar een katholieke kostschool. Daar begon ik te lezen. Geen romans, maar encyclopedieën en science fiction. Ik was gefascineerd door ruimtevaart, het universum. *Big ideas*. Als daar mensen in voorkwamen was dat mooi meegenomen, maar de ideeën kwamen op de eerste plaats. Ik kwam er al snel achter dat het voor de meeste mensen precies omgekeerd werkt: ze hebben verhalen nodig om geïnteresseerd te raken in grote ideeën.’

Hij maakt al veertig jaar documentaires – toch blijft het een puzzel. Kalien Blonden ging in gesprek met de gelauwerde documentairemaker Jon Palfreman.

‘Ik ben geen natuurlijke verhalenverteller’

Grote ideeën

Zijn liefde voor ideeën leidde tot een studie natuurkunde en later geschiedenis van de wetenschap. Maar een wetenschappelijke carrière trok hem niet: ‘Natuurkunde is een moeilijk vak en het dagelijks leven van een wetenschapper is behoorlijk taai. Toen ik in de jaren ze-

ventig het BBC-wetenschapsprogramma *Horizon* zag, raakte ik geïnspireerd. In de wetenschapsjournalistiek zag ik een kans om bezig te blijven met grote ideeën zonder dat ik zo slim hoefde te zijn als Albert Einstein.’

‘Mijn verhalen worden alleen beter omdat ik leer fouten te vermijden’

Jon Palfreman (1950) is wetenschapsjournalist. Hij maakte meer dan 50 lange documentaires voor de BBC en voor de Amerikaanse publieke omroep. Hij won vele prestigieuze prijzen, waaronder een Emmy, een Writers Guild Award voor het beste script en verscheidene prijzen op het gebied van wetenschapsjournalistiek. Palfreman wordt alom geroemd om de kwaliteit en de accuraatheid van zijn journalistieke producties. Momenteel werkt hij bij het Amerikaanse wetenschapsprogramma *Frontline* waar hij onder andere de documentaire *Sick Around the World* maakte, over gezondheidszorg in verschillende landen, en *Nuclear After-shocks*, over de kernramp in Fukushima.

Jon Palfreman schreef ook boeken over wetenschappelijke onderwerpen. Daarnaast doceert hij journalistiek aan de Universiteit van Oregon.

In 1977 lukt het Palfreman aan de slag te gaan bij *Horizon*. Het verandert zijn leven. ‘In Engeland specialiseer je je al op jonge leeftijd. Vanaf mijn 15e, 16e jaar had ik me voornamelijk beziggehouden met natuurkunde en wiskunde. Nu moest ik leren om verhalen te vertellen.’ Hij bekwaamt zich in het maken van documentaires van een uur of langer en voelt zich als een vis in het water. Maar eind jaren negentig komt de omslag. Door de komst van commerciële televisie wordt de strijd om kijkcijfers steeds belangrijker: ‘Gevolg was dat journalistieke documentaires in de knel kwamen. Televisiebazen vonden wetenschap niet sexy genoeg en waren bang dat het publiek zou afhaken. We moesten programma’s gaan maken over het Monster van Loch Ness en dergelijke.’ Palfreman stapt over naar het Amerikaanse programma NOVA, waar hij nog wél programma’s over grote ideeën kan maken: ‘Verhalen vertellen is heel moeilijk. Ik wil die moeite alleen doen voor verhalen die belangrijk zijn.’

Onderwerpen als klimaatverandering, genetisch gemodificeerd voedsel of de gezondheidszorg vragen ieder een ander soort spanningsboog. ‘Neem de gezondheidszorg. Een belangrijk, maar gortdroog onderwerp. Wij hebben het in de vorm van een reis gegoten, letterlijk. We lieten een verslaggever de hele wereld overvliegen en de gezondheidszorg in verschillende landen bekijken. Dat levert een heel natuurlijke spanningsboog op: iemand gaat op reis, ontdekt onderweg allerlei zaken en keert terug met een conclusie.’

Timing

Een spanningsboog, zegt Palfreman, heeft altijd te maken met tijd, met gebeurtenissen die elkaar opvolgen. Wat voor soort spanningsboog je kiest, hangt af van het soort verhaal dat je vertelt. ‘We hebben een documentaire gemaakt over de gevolgen van de kernramp in Fukushima in 2011. Het grote punt daarbij is: timing. Je moet niet te vroeg komen, want dan weet niemand nog wat er precies aan de hand is. Maar je moet ook niet te laat komen, want dan zeggen kijkers: dat verhaal kennen we al. Dit verhaal heeft iets dat wij in Amerika *tick-tock* noemen. Een tikkende klok waarbij de ene gebeurtenis de andere opvolgt: eerst de tsuna-

mi, dan reactoren die uitvallen, de kerncentrale wordt gesloten, mensen worden geëvacueerd. Natuurlijk moet de film een punt bereiken waarop de klok stopt met tikken, om te kunnen eindigen. In het geval van Japan zonden we de documentaire zo’n tien maanden na de tsunami uit, toen in veel landen over de hele wereld kerncentrales gesloten werden.’

‘Als journalist kon ik bezig zijn met grote ideeën zonder dat ik zo slim hoefde te zijn als Albert Einstein’

Ook een strijd of een conflict kan de spanningsboog in een verhaal vormen. Zo maakte Palfreman de documentaire *The Battle of City Springs*. Hij filmde een jaar lang op een school in Baltimore: ‘Er waren veel problemen op die school en er werd van alles ondernomen om het onderwijs en de sfeer te verbeteren. Op zich een vanzelfsprekende spanningsboog maar met een risico: om het verhaal gaande te houden, moeten zich conflicten voordoen die opgelost kunnen worden. Als er niets ergs gebeurt, heb je een probleem. *You are at the mercy of reality. And real life isn’t necessarily interesting.*’

Recept

Als je, zoals Palfreman, prijswinnende documentaires maakt over zaken die de meeste programmakers te saai (parasitologie), te ingewikkeld (wiskunde) of te breed (de opwarming van de aarde) vinden, lijkt het onwaarschijnlijk dat er onderwerpen zijn waar ook hij zich niet aan waagt. Toch is dat zo. Nano-technologie bijvoorbeeld. ‘Het is moeilijk om een goed verhaal over ingenieurs te vertellen. Tenzij het een verhaal is over iemand als Steve Jobs die het groot maakt. Paradoxaal genoeg is het makkelijker om een verhaal te vertellen over Stephen Hawkins die onbegrijpelijke, maar fascinerende dingen over het heelal debiteert, dan een meeslepend portret te maken van een ingenieur die een microchip ontwerpt.’

Hét recept voor een verhaal met de juiste spanningsboog bestaat niet. Als Palfreman al een geheim heeft, is het dit: ‘Mijn verhalen worden alleen beter omdat ik leer fouten te vermijden.’

Ben jij de nieuwe Maven-auteur?

Maven Publishing is gespecialiseerd in het toegankelijk maken van wetenschappelijke kennis over menselijk gedrag. Jaarlijks wordt een selectie van de meest interessante nieuwe inzichten en onderwerpen gepubliceerd.

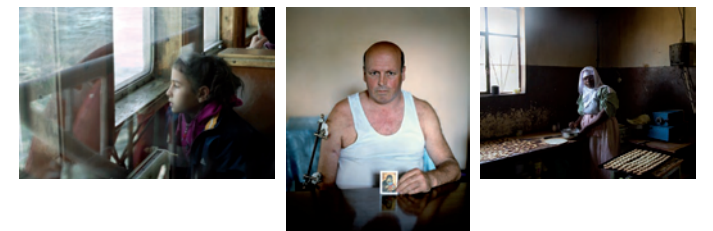

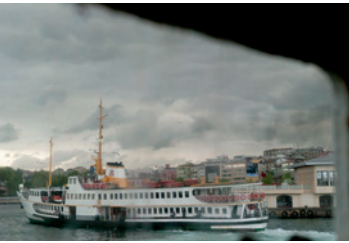
MAVEN PUBLISHING

www.mavenpublishing.nl

Ze zijn documentair fotograaf. Nicole Segers, Willem Poelstra en Anaïs López zijn niet alleen op zoek naar een mooie foto. Maar naar het verhaal; een varend stadspark, een beladen landdeal, een ingang in de complexe Burundese samenleving. Drie fotoverhalen. Tekst: Jenny Velthuys

Fotoverhalen

Nicole Segers

Het veer van Istanbul. Ontmoetingen langs de Bosporus

‘Ik ken dit meisje niet, maar voor een split second identificeerde ik me met haar. Zelf woonde ik een jaar in Istanbul om samen met journaliste Irene van der Linde te werken aan ons boek *Het Veer van Istanbul. Ontmoetingen langs de Bosporus*. Istanbul is een hectische stad, de veerboot over de Bosporus is voor veel mensen een rustmoment. Ik noemde het een varend stadspark. De Bosporus is een belangrijke zeestraat, die dwars door de stad loopt. Iedere keer op de veerboot keek ik mijn ogen uit. Al die grote wereldschepen, met Chinese teksten, met Russische opschriften, dan weer stukjes van de stad. Een overtocht duurt een half uur. Je ziet op deze foto niet waar het meisje naar kijkt, alleen dat

ze geconcentreerd is. Ik heb haar nooit gesproken. Het gaat mij om het moment. Daarin wordt een heel verhaal opgeroepen, de betekenis van de grens, van de ene naar de andere wereld gaan en de verwachtingen die dat met zich meebrengt.’

Het veer van Istanbul,
Irene van der Linde & Nicole Segers,
Lemniscaat

www.nicolesegers.com

Willem Poelstra

For Hanna, Future Stories from the Past

‘De Tweede Wereldoorlog tekende de levens van mijn ouders. Mijn Joodse moeder verloor veel familieleden in vernietigingskampen, terwijl mijn vader in Berlijn vrijwillig voor een locomotievenfabriek werkte. Toch trouwden ze. Begin 2012 reisde ik af naar Kosovo. Sinds de oorlog van 1999 staan Serviërs en Albanezen daar lijnrecht tegenover elkaar. Ik kies de mensen die ik fotografeer uit op hun verhaal. Dan kijk ik later wel of ik daar een goede foto uithaal. Dit is Serviër Dejan Bogićević. In 2011 ging hij met twee vrienden naar zijn geboortedorp in het zuidwesten van Kosovo. Ze waren er sinds de oorlog niet meer geweest, en wilden kijken of ze er wat land konden verkopen. Dat bleek in

bezit van een nieuwe, Albanese, eigenaar. Dejan werd in zijn arm geschoten, een andere vriend in zijn been, de derde vriend werd dodelijk getroffen. Mensen zeggen over de Tweede Wereldoorlog dat zo iets nooit meer mag gebeuren, maar het gebeurt nog steeds.’

Project/tekst:

Guido van Eijck (historicus),

Dorien Claessen (antropologe)

Project/beeld:

www.willempoelstra.nl

Anaïs López

Only in Burundi

‘Met schrijfster Eva Smallegange werkte ik de afgelopen twee jaar aan een boek over Burundi. Om in het klooster te komen moesten we iedere ochtend bidden in het bijbehorende kerkje. Na drie weken kregen we van de aartsbisschop een afspraak bij de nonnen. Maar het hek van het klooster bleef dicht. De nonnen stonden erachter – ze mochten het hek niet openen zonder zijn toestemming. Maria Therese, hier op de foto, was degene die de meeste grapjes maakte. De tweede keer mochten we naar binnen. Je betreedt een wereld die je niet kent. Buiten reden vrachtwagens, binnen was het alsof de tijd had stilgestaan. Maria Theresa bakte koekjes. “Waarom praat je niet tegen

me?” vroeg ze toen ik haar fotografeerde. Maar we hadden te horen gekregen dat de nonnen niets mochten zeggen. “Dacht je het zelf?” schaterde ze toen. De foto doet me denken aan een Vermeer. Burundi was een Belgische kolonie. Dat soort toevalligheden krijg je als fotograaf cadeau. Maar of het resultaat is als je hoopt, blijft bij analoge fotografie een verrassing.’

Only in Burundi, Anaïs López & Eva Smallegange, eigen beheer

www.anaislopez.nl

Don Juan en de gouden val

Marijke van Oosterzee is speech coach binnen haar bureau Acte de Présence. Haar mantra's: breng je verhaal tot leven, illustreer, gebruik verhalen, *show, don't tell*.

Het is 1987, midwinter en we spelen in een leegstaande, gammele loods, die ook nog lekt. Met mijn elf medespelers sta ik te bibberen in de coulissen, onzichtbaar en stil tot de muziek aangeeft dat het begint. De locatie drukt precies het verval en de armoede uit van het stuk dat we spelen: *Don Juan komt terug uit de oorlog*.

Na de laatste doorloop die middag heb ik mijn struikelscene geoefend met Jan, de regisseur. Op de valreep heeft hij me geleerd hoe ik voluit, maar pijnloos kan vallen. Ik heb er lol in gekregen en zie er naar uit. Wel maak ik me zorgen of ik de flinke plassen water op ons speelveld kan ontwijken, want die mogen van Jan niet opgeruimd worden.

Vanuit het donker loer ik naar het publiek en zie een stel medestudenten van de parallelklas zitten. Ik denk aan de onfortuinlijke openbare repetitie van een maand geleden waar mijn scene geselecteerd was om te repeteren. Ik bakte er niks van. De rol van een van de slachtoffers van Don Juan speelde ik zeurderig, jengelend – de krachtige kanten van dit personage en de lol in het spelen kreeg ik nog niet te pakken. Nu herinner ik me de terugkerende droom dat ik mijn tekst niet meer weet. Ik voel me verstenen.

De openingsmuziek zwelt aan en wij lopen met zijn allen – twaalf donkere gestalten op een rij – heen en weer over het podium. We zijn één blok, de muziek overstemt nauwelijks het hameren van onze hakken op het beton. Ik kan niet de reactie van het publiek zien, maar voel de kracht van deze scène in mijn ruggengraat.

Don Juan wil me niet herkennen en negeert me – ik loop smekend naar hem toe. In een flits zie ik een toeschouwer gealarmeerd naar de plas water kijken waar ik op af loop. Ik besluit onmiddellijk om daar in te vallen en maak mijn val goed zwaar zodat het vuile water flink ver spettert, ook in mijn gezicht. Ik hoor het publiek schrikken en weet: dit kan niet meer stuk, dit is mijn *moment suprême* van vanavond.

Er vinden meer van die gouden toevalligheden plaats die avond. De première is geslaagd. Pas de volgende dag vertelt Jan dat de tweede voorstelling moeilijker zal zijn. We zullen willen herhalen en dat haalt het leven eruit. Hij zegt 'speel vers, speel alsof je het voor het eerst doet – ga niet de plas opzoeken, Marijke, laat je verrassen.'

En dat is een les die ik als speech coach nog altijd meegeef aan mijn klanten. Als je eenmaal 'live' bent met je presentatie, doen je eerdere goede of slechte prestaties – in de repetities of voor 'het echie' – er niet meer toe. Je kunt je voorbereiden op de basics: je weet wat je wilt zeggen en wat je publiek interesseert. Maar verder moet je alleen alert en geconcentreerd aanwezig zijn. In het hier en nu. Het publiek helpt je dan wel om je gouden momenten te vinden.

Rolpens uit blik

In zijn pas verschenen boek *Het been in de IJssel* beschrijft Joris van Casteren een wonderlijk voorval. In de zomer van 2005 vindt een visser een menselijk onderbeen in de IJssel. Het is onduidelijk wie de eigenaar is van het been. De media pikken het op; artikel-tjes verschijnen, de zaak lijkt gesloten.

Maar Van Casteren kan het been niet vergeten. Van wie zou het zijn geweest, en zou de eigenaar nog leven? Bij toeval blijkt jaren later dat het dna van het been overeenkomt met het dna van een man die in 2005 spoorloos verdween in het Duitse Düsseldorf. Van Casteren gaat op onderzoek uit: hij duikt in politiearchieven, bezoekt de begraafplaats waar het been te rusten is gelegd, reist af naar Duitsland, en probeert in contact te komen met familieleden en vrienden. Zal het hem lukken het raadsel op te lossen?

foto's: Anaïs López

Rolpens uit blik

fragment uit *Het been in de IJssel*

HET IS dinsdagavond 23 augustus 2005 en ik kijk naar de televisie. Op Nederland 2 loopt een politieagent langs de IJssel, ter hoogte van het dorp Wijhe. ‘Anderhalve maand eerder,’ zegt de politieagent, ‘dreef hier een been in de IJssel.’

Dat was op donderdag 30 juni. Het betrof een linkeronderbeen met nog een klein stuk bovenbeen en een knieschijf eraan vast. Om het been zat een donkere sok, met het logo van Nike. Een visser had het been rond een uur of twee tussen het wier zien liggen en de politie gealarmeerd.

Vermoedelijk, zegt de politieagent, hoort het been toe aan een man van ‘tussen de vijfenveertig en tweeënvijftig jaar oud, met een geschatte lengte van één meter zesenzeventig’. Een misdrijf wordt niet uitgesloten. ‘Aangezien het onderbeen met bruut geweld van de rest van het lichaam is gescheiden.’

De sok komt in beeld. Naast het originele, half vergane exemplaar ligt een gaaf exemplaar van hetzelfde soort, zoals je dat in de winkel koopt. De agent roept iedereen op die ‘iets heeft gezien of gehoord dat verband kan houden met deze zaak’ contact op te nemen met de politie.

Ik ga op zoek naar meer informatie over het been. Veel is er niet te vinden. Een regionale krant schrijft dat er nog geen duidelijkheid bestaat ‘over het ras van het slachtoffer’. Een andere regionale krant beweert dat er nog meer lichaams delen zijn gevonden. Dat klopt niet, zegt de politie.

Op internet maken mensen zich vrolijk over de vondst. ‘Mist u een been of kent u iemand die een been mist, meldt dit dan bij uw plaatselijke politiebureau,’ schrijft

een bezoeker van een discussieplatform, die zich NeoGenic1982 noemt. ‘Als ze nou ook de schoenmaat even vermelden dan weet ik of die van mij is,’ aldus rt3067.

Ik vraag mij af hoe het been in de IJssel terecht is gekomen. Aan wie heeft het vastgezet? Leeft de rest van het lichaam nog? In welke landen is het been zoal geweest? Hoeveel kilometer heeft het in totaal gelopen?

Toevallig heb ik deze zomer *The Leg* gelezen, een kort verhaal van William Faulkner, wat mijn belangstelling voor de vondst vergroot. *The Leg* gaat over een gewonde soldaat bij wie een been moet worden afgezet. Na de amputatie gelooft de soldaat niet dat het verwijderde been dood is. Hij is bang dat de chirurgen het hebben weggegooid terwijl het nog leefde. ‘Het pest me,’ zegt hij tegen een vriend. ‘Het is niet dood.’

Hij wil dat de vriend het been gaat zoeken en het om het leven brengt. ‘Als het levend wordt begraven zal het nooit stil kunnen liggen.’ De vriend gaat zoeken, maar kan het been nergens vinden. ‘Het geeft niet,’ zegt de soldaat, berustend. ‘Het is maar een been. Het heeft niet eens een ander been om mee te lopen.’

Het been is aangespoeld bij Wijhe. Na de komst van een Duitser in 1766, die in bezit was van een worstrecept en zijn oog had laten vallen op de vele varkens in het achterland, groeide Wijhe uit tot de belangrijkste vleesproducerende gemeente van het land. Met de firma Meester, befaamd om zijn rolpens uit blik, als grootste werkgever. Het lijkt mij uiterst curieus, om niet te zeggen onheilspellend, dat juist Wijhe met een stuk mensenvlees opgescheept is komen te zitten.

Twee jaar eerder was het er nog zo vrolijk aan toegegaan, toen de koninklijke familie op Koninginnedag 2003 het dorp aan deed. Met vier defensiehelikopters waren ze aangekomen, het leek wel een scène uit de film *Apocalypse Now*. Achter dranghekken stonden de Wijhenaren opeengesperst, aan vrijwel elke gevel wapperde een vlag. Bewoners met oranje opblaaskronen op het hoofd hingen uit de ramen.

Prins Maurits had meegedaan met touwtrekken, prins Pieter-Christiaan zwierde aan een kabelbaan. Willem-Alexander besteedde in zijn nette pak een klimnet en prinses Máxima, zwanger van

‘Het is niet dood’

haar eerste kind, kreeg twee houten klompjes cadeau. In de kerk werd ‘Het lied van de IJssel’ gezongen, dat gaat over Greetje, die op een veerboot werkt: ‘De hele dag voer zij de mensen over, / ze deed haar werk met opgewekt gezicht. / Haar held’re lach klonk vrolijk over ’t water, / en iedereen hield van het lieve wicht.’ Op een boot, de Aqua Runner uit Almere-Haven, waren ze over de IJssel weer vertrokken, uitgezwaaid door een uitzinnige menigte. Burgemeester Bert Hinnen was geroerd. In het voorwoord van een gedenkboek schreef hij: ‘Bijzondere vermelding verdienen de vele individuele activiteiten en de prachtige straatversieringen. De koningin meldde mij dan ook spontaan hoe fraai dat te zien was vanuit de helikopter.’ Dankzij al die uitingen, meende de burgemeester, was Wijhe bijzonder goed op de kaart gezet. ‘We hopen dat dit lang merkbaar zal blijven.’

In december 2005, een week voor kerst, bel ik met het korps IJsselland. Ik krijg

een persvoorlichter aan de telefoon. Die vertelt dat de televisie-uitzending geen succes is geweest. Vijf onbruikbare tips zijn binnengekomen. Ze gaan allemaal over de sok, die op veel plaatsen in Nederland verkrijgbaar blijkt te zijn.

Er is nog meer tegenslag. Omdat het been in verre staat van ontbinding verkeerde was men er op het Nederlands Forensisch Instituut (nfi) niet in geslaagd dna-materiaal af te nemen.

De politiewoordvoerder vraagt zich af of het wel om een misdrijf gaat. ‘Het been zou ook van een zelfmoordenaar kunnen zijn.’ De zelfmoordenaar kan ergens van een brug zijn gesprongen en in de schroef van een binnenvaartschip zijn verpulverd.

Ook valt te denken aan een ongeval, in de buurt van een water, waarbij iemand zijn been is verloren. ‘De hulpdiensten proberen na een ongeval het slachtoffer in leven te houden,’ zegt de politiewoordvoerder, ‘ze zetten niet direct een zoekactie naar een verloren lichaamsdeel op touw.’

Ik vraag hem waar het been zich bevindt. ‘In de vriezer van het Deventer Ziekenhuis,’ zegt de politiewoordvoerder. Ik bel naar het Deventer Ziekenhuis. Na verschillende keren te zijn doorverbonden krijg ik een ziekenhuiswoordvoerder aan de telefoon.

De ziekenhuiswoordvoerder zegt dat er ‘in verband met de privacy’ geen verdere mededelingen gedaan kunnen worden. Ik vraag hoe een niet-geïdentificeerd been aanspraak op privacy kan maken; de ziekenhuiswoordvoerder wenst niet in te gaan op die vraag.

Ik bel met de gemeente Wijhe, die in 2001 is gefuseerd met de gemeente Olst, en kom erachter dat het been niet meer in de vriezer van het Deventer Ziekenhuis ligt. Op 18 november is het begraven. ‘In een kinderkistje,’ zegt een ambtenaar van de gemeente Olst-Wijhe.

De ambtenaar vertelt dat de uitvaart van het been ‘op een nette manier’ is gedaan. Van een plichtigheid hebben de

Olst-Wijhese autoriteiten afgezien, ook omdat onduidelijk was van welke gezindte het been is. ‘Als we bijvoorbeeld zeker wisten dat het een islamitisch been was, hadden we het in de richting van Mekka moeten begraven.’

Ik schrijf over de vondst van het been een stukje, dat in een weekblad wordt geplaatst. ‘Voor altijd zal onduidelijk zijn aan wie het been in de IJssel heeft toebehoord, en of de rest van het lichaam nog in leven is,’ is de laatste zin van dat stukje.

(...)

In april 2011 stuit ik bij toeval op een nieuwsbericht uit De Stentor, regionale krant voor Zwolle en omstreken. ‘Het onderbeen dat in 2005 bij Wijhe werd gevonden, blijkt van een Duitser te zijn,’ lees ik tot mijn verbijstering in het bericht, dat ruim twee jaar eerder in de krant heeft gestaan.

De Duitser was in januari 2005 in Düsseldorf verdwenen, staat er ook nog in. Omdat zijn been een halfjaar later ter hoogte van Wijhe in de IJssel werd gevonden, gaat men ervan uit dat hij bij Düsseldorf in de Rijn is beland.

Volgens De Stentor is het zeker dat het been aan de Duitser toebehoorde. ‘Dna-onderzoek heeft dat uitgewezen.’ Terwijl het nfi destijds verklaarde dat het been te bedorven was om voor dna-onderzoek in aanmerking te komen! Het zit me niet lekker, de laatste zin uit mijn artikel voor het weekblad lijkt onjuist.

In de atlas zie ik dat de tocht van Düsseldorf naar Wijhe door verschillende rivieren driehonderd kilometer bedraagt. Kan een been op eigen houtje zo’n reis hebben gemaakt, vraag ik me af. Wat is er precies gebeurd? Wie is de Duitse eigenaar? Leeft hij nog? Weet hij dat zijn been in een kinderkistje is begraven?

Dit moet grondig worden uitgezocht, ik besluit op pad te gaan.

Joris van Casteren (1976) schreef onder meer de veelgeprezen reportageboeken *Requiem voor een pitbull* en *De man die 2½ jaar dood lag*. In 2005 kreeg hij de Gouden Pen voor zijn reportages. Zijn boek *Lelystad* (2008) werd genomineerd voor de ako Literatuurprijs en voor de M.J. Brusseprijs. In 2011 publiceerde hij het ijzingwekkende autobiografische boek *Het zusje van de bruid*.

© 2013 Joris van Casteren
Het Been in de IJssel
(Prometheus)
isbn 978 90 446 2109 9
€ 17,95

Vastberaden langs de IJssel

Met Joris van Casteren op zoek naar de details die zijn verhaal maakten

Hoe ga je als verhalend journalist te werk wanneer je op zoek bent naar informatie voor je nieuwste boek? Derdejaars studente journalistiek Loeka Oostra volgde Joris van Casteren tijdens zijn zoektocht naar de laatste details voor zijn boek.

De Rembrandtkade glijdt onder de wielen van zijn blauwe Mercedes Benz door. De dijk ernaast is vol wandelaars die het kleine beetje zon in zich op willen nemen. Deze zomer wandelde Joris ook in de zon, langs de IJssel. Hij wilde met eigen ogen zien waar het been allemaal langs was gedreven. 300 kilometer is voor een linker onderbeen met een stukje knieschijf, een enorme afstand om onopgemerkt door een rivier te stromen. De tocht begon deze zomer op het station in Wijhe en eindigde een week later in Düsseldorf. Dit eindigde al snel in een onderschat

afzien. Het was een bloedhete zomerweek en driehonderd kilometer is dan een complete pelgrimstocht. Toch was hij vastberaden. De gedachte aan zijn boek en de toegevoegde waarde van de wandeling hielden hem op de been.

Joris rijdt het dorpje Den Nul binnen, onder de rook van Deventer. Op de begraafplaats van dit kleine dorpje ligt het been; in Wijhe was geen plaats meer op de kosteloze begraafplaats. Hij wil voor een laatste keer kijken hoe het graf erbij ligt, of hij niet een belangrijk detail over het hoofd heeft gezien. Details die iets zeggen over het grote verhaal, kenmerken dit boek. De streek hier staat bijvoorbeeld bekend als vleesstreek; vroeger waren hier de grootste vleesfabrieken van het land gevestigd. Het is ironisch te noemen dat juist in dit gebied een menselijk overschot uit het water werd gehaald. Humor is voor Joris dan ook een belangrijk element in een verhaal, al is de zaak nog zo ernstig. Juist deze grappige feiten maken een verhaal leesbaar. Hij slaat de hoofdweg van het dorp af en komt in een kleine woonwijk uit waar het grote hek naar de begraafplaats staat.

Het hek gaat geruisloos open, maar slaat dicht met een knal. Joris loopt eerst een rondje om de aula heen voordat hij zich in de richting van het graf begeeft dat hij inmiddels vaak heeft gezien. Ondanks dat niemand eigenlijk wist of het been begraven mocht worden, ligt het nu onder de grond. 'Enkel een been kan je moeilijk dood verklaren, de rest van het lichaam kan nog ergens rondlopen,' hoorde Joris van verschillende mensen. Er was daaren-

tegen een patholoog die vond dat het been volgens de definitie van het woordenboek een lijk was. Uiteindelijk was begraven voor de gemeente de enige optie, nadat in het ziekenhuis van Deventer de botten uit het been waren verwijderd voor DNA onderzoek. De ziekenhuisdirectie vond dat de restanten niet langer in de vriezer bewaard konden blijven. Terwijl Joris over de begraafplaats loopt met zijn zwarte trenchcoat, gesloten tegen de plotseling gure kou, valt het hem op dat het voller is geworden sinds de vorige keer dat hij hier was. Opmerkelijk voor zo'n klein dorpje.

Rustig loopt hij verder de begraafplaats op. Links achter op het veld, staan een paar kleine ronde paaltjes. Waar op andere graven bloemen liggen of een kaarsje brandt, staan deze paaltjes zonder enige vermelding bij elkaar. Het groene mos op het paaltje kenmerkt de belangstelling voor deze doden. Vlak voor de kindergrafjes, waar hij zijn ogen van afwendt, slaat Joris linksaf. Bij het vierde paaltje staat hij stil en stampet een paar keer met zijn voet op de aarde: hier ligt het been van Stephan. Het klinkt onwerkelijk om het been bij zijn naam te noemen.

Joris kijkt nog eens goed naar de bemoste paaltjes. Het been ligt op nummer vier, er zou ergens op het paaltje een nummertje moeten staan.

Langzaam laat hij zijn vingers over de steen glijden, maar hij voelt alleen de mos die zijn vingers groen maakt. Wanneer hij de andere paaltjes bevoelt, ontwaart hij de cijfers 1, 2 en 18. Een echt logische volgorde zit er dus niet in. Misschien heeft hij het verkeerd genoteerd en staat op het graf van het been helemaal geen vier. Voor de laatste keer zoekt hij op de tast op het paaltje van het been glijden, tot hij aan de achterkant door het mos een inkeping voelt. Hij laat zijn vingers de lijn volgen,

was de belangrijkste. Veel mensen vonden in 2005 na de vondst het been geen belangrijke zaak meer, maar door het werk van een bedreven onderzoeker werd uiteindelijk ontdekt aan wie het been toebehoorde. De onderzoeker schakelde hier onder andere het Nederlands Forensisch Instituut voor in, die onderzoek deden naar het DNA in het bot. Joris interviewde verschillende pathologen en uiteindelijk, na een lange zoektocht, de Duitse vrienden van 'het been'. De familie wilde niets met het been te maken hebben. Hij wilde zoveel mogelijk mensen spreken, om het beeld zo compleet mogelijk te krijgen van hoe de persoon aan wie het been ooit vastzat heeft geleefd.

Ook sprak hij met mensen uit Wijhe, om te horen hoe zij dachten over het been en of zij wisten wie de mysterieuze visser was, die het had gevonden in de

draad gestapt en had zich met zijn hengel geïnstalleerd bij het water. Na een tijdje zag de visser vliegen om iets heen zoemen, om een voorwerp dat hij niet direct thuis kon brengen. Hij was er naartoe gelopen, maar was geschrokken van zijn vondst. De visser pakte zijn spullen in, snelde naar zijn fiets en belde bij thuiskomst de politie: er lag een been in het water.

Nu Joris hier staat ziet hij dat er dingen veranderd zijn. In de zomer groeien er in het weiland verschillende bloemensoorten, waar het been toentertijd met een zachte plof op terechtkwam. Nu is er vooral modder. De struiken die in de zomer mooi en vol groeiden zijn gekrompen tot een paar dorre takken tegen het prikkeldraad. Hij kijkt nog eens goed in de krib waar het been gevonden werd. Het is geen wonder dat het hier aan wal is geraakt. Door de

een lange verticale, gevolgd door een driehoek; de vier is duidelijk voelbaar. Tevreden laat hij zijn ingehouden adem los, het detail in zijn boek klopt. Joris loopt dit keer niet om de aula heen wanneer hij de begraafplaats verlaat. Wel passeert hij bij het hek het bord met het telefoonnummer 'voor informatie en vragen'. De eerste keer dat hij op deze begraafplaats was, had hij geen idee waar hij moest kijken. Hij had het nummer maar gebeld. De persoon aan de andere kant van de lijn klonk verbaasd toen er werd gevraagd naar het graf van een been.

Na dit telefoontje op de begraafplaats ging het ineens sneller met de zoektocht. Via verschillende lijntjes kwam Joris in contact met mensen die te maken hebben gehad met het been: het researchteam van korps IJssellanden

zomer van 2005. Door de visser te spreken, wilde Joris de gevoelens beschrijven van iemand die een menselijk overschot vindt. Ondanks dat de politie de naam van de visser niet wilde prijsgeven, kwam hij uiteindelijk toch in contact met de visser. Hij liet zijn nummer achter bij een snackwagen in de Passantenhaven van Wijhe, de visser belde Joris enkele weken later. Hij had er wel een paar nachten slecht van geslapen, dat mocht Joris best weten. Maar zijn naam wilde hij niet bekend maken.

In de berm bij een rotonde net buiten Wijhe stopt Joris zijn auto en stapt uit. Op deze plaats, bij hectometerpaaltje 14.2, stopte de visser in 2005 om zijn fiets neer te zetten en te gaan vissen bij een van de kribbes in de IJssel. Hij was langs het hek gelopen, over het schrik-

scherpe bochten in de IJssel vlak voor Wijhe, is het been niet het enige wat hier aanspoelt. De krib ligt vol met afval.

De rest van de man aan wie het been vastzat is nooit gevonden. Het zou een opluchting voor hem zijn als dit wel zou gebeuren. Ondanks dat er weinig mensen zijn die naar dit menselijk overschot omkijken, is het idee van een hereniging van het lichaam voor Joris fijn. En een beetje extra publiciteit voor zijn boek is natuurlijk nooit weg.

♦
We verloten drie exemplaren van *Het been in de IJssel*. Stuur een mail naar narratief@gmail.com met in de onderwerpregel 'Het been in de IJssel' en in de mail je adres. De drie gelukkigen krijgen het boek eind april thuis gestuurd.

Vers van de pers

De komende maanden verschijnen er weer tal van mooie boeken voor de liefhebber van het ware verhaal. Een selectie. Rosa Scholtens

Judith Koelemeijer

Hemelvaart, op zoek naar een verloren vriendin

In het boek *Hemelvaart*, op zoek naar een verloren vriendin graaft Koelemeijer diep in haar verleden. In de zomer van 1985 verloor ze een van haar vijf vriendinnen bij een ongeluk in Griekenland. Dit autobiografische boek vertelt de ontrafeling van dit drama. Koelemeijer keert terug naar Paros, waar het allemaal gebeurde, en naar de ouders van Annette, vriendinnen van vroeger en de Duitse jongens die bij het ongeluk betrokken waren. Wat weten zij nog van die nacht? Hoe kan het dat iedereen zich verschillende dingen herinnert? En wat deed de dood van Annette met hun leven?

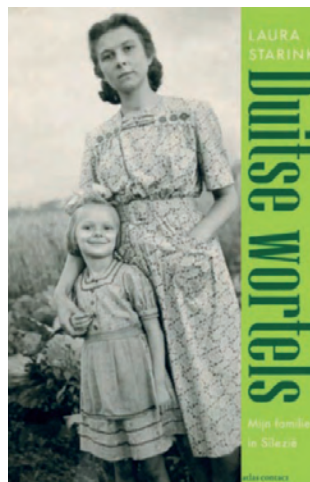
[Verschijnt in augustus.]

Laura Starink

Duitse wortels, mijn familie in Silezië

Het niet praten over de oorlog is een bekend thema, zo ook aan de keukentafel van schrijfster Laura Starink. ‘Dat kan ik niet uitleggen,’ zei haar moeder altijd. Haar moeder is geboren in Silezië, aan de grens met Polen. Toen voor Europa de bevrijding kwam, begon voor de Duitsers daar de oorlog pas echt. Starink gaat op zoek naar het verhaal van een gewoon leraarsgezin aan de rand van het Derde Rijk. Samen met haar moeder, ooms en tantes kijkt ze terug op hun oorlogsjeugd.

[Is onlangs uitgekomen.]

Lieve Joris

Op de vleugels van de draak

In dit boek gaat Lieve Joris in China en in Afrika opzoek naar het antwoord op de vraag: wat gebeurt er wanneer volkeren die geen koloniale geschiedenis delen, elkaar ontmoeten? Trouw aan de manier van werken die ze de afgelopen decennia heeft verfijnd, duikt ze onder in de wereld van Afrikanen en Chinezen die als kleine visjes achter de grote handelscontracten aan elkaars territorium binnenzwemmen. De Congolese *commerçante* die naar Dubai reist om inkopen te doen voor haar winkel, de Malinese handelaar die nauwelijks kan lezen en schrijven maar drie keer per jaar naar het Chinese Guangzhou vliegt, de Chinese docent kunstgeschiedenis die horloges verkoopt op een strijplank in de straten van Zuid-Afrika – met een magische mix van humor en heldenmoed voeren Lieve Joris’ personages ons een wervelende wereld binnen, waarin Europa herleid is tot een museum. Zij klampen zich vast aan de vleugels van de draak, liften mee, kijken om zich heen – ze zien alles.

[Komt uit in september.]

Anja Vink

Van deze kinderen ga je houden

Bilal, Jim, Mateus en Fahimida zitten met hun medeleerlingen in klas 1D van de GKH, een vmbo in de Rotterdamse wijk Delfshaven. De meesten van hen stappen de GKH binnen met een rugzak vol problemen en een taalachterstand van bijna twee jaar die de wereld onbegrijpelijk voor hen maakt. Iedere schooldag leest leerkracht Vincent van der Pas ze voor, hij leert ze nieuwe woorden, praat met ze over hun leven en opent een wereld van wetenschap, geschiedenis en het dagelijkse nieuws. Stapje voor stapje geven de leerlingen van 1D hem hun vertrouwen. Op zijn beurt leert Vincent hun dat school leuk kan zijn en dat hard werken ook echt iets oplevert. In *Van deze kinderen ga je houden* leef je een schooljaar lang met deze kinderen en hun leraar mee en zie je de leerlingen van onzekere kinderen uitgroeien tot onbevange spontane pubers.

[Komt rond oktober uit.]

Interview met de auteur

Hoe kwam je op deze school terecht?

‘Ik ken de school al sinds 2002. Ik kwam er terecht doordat ik op zoek was naar een goede vmbo in een van de vier grote steden. Ik had lesgegeven op een vmbo in de Bijlmer en was ontgoocheld over wat ik daar aan geweld, slechte lessen en ziekteverzuim had meegemaakt. Ik dacht: ‘Er moet toch een vmbo-school zijn die het wel goed doet?’ En zo kwam ik bij de GKH terecht. Ze pakken het onderwijs anders aan. In het eerste en tweede jaar geven basisschoolleerkrachten bijna alle vakken aan een klas. Ze hebben een team van leerlingen die bemiddelen bij conflicten. De school is open en gezellig, maar daar moeten ze wel hard voor werken. Hij staat in Delfshaven, een moeilijke wijk in Rotterdam waar tachtig procent van de bewoners van niet-westerse afkomst is. Veel kinderen hebben problemen thuis. Gerard Soetman, de directeur, staat voor z’n school en zijn leerkrachten. Hij is altijd op zoek naar nieuwe docenten, leidt ze op en geeft ze de ruimte om van alles uit te proberen.’

En wat gebeurt er dan zoal?

‘Ik schrijf al jaren over onderwijs-segregatie en ben inmiddels wel wat gewend. Maar er zijn voorvallen geweest in dat schooljaar die diepe indruk op mij hebben gemaakt. Er zijn bijvoorbeeld drie moorden in de wijk gepleegd. Flink wat kinderen zijn getuige geweest van een van deze moorden. Een slachtoffer was van sommige leerlingen een tante. De moorde-naar weer een oom van andere kinderen. Normaal gesproken is zo’n moord voor mij ook het

FOTO MEULENHOF/HH

zoveelste krantenbericht. Maar nu zag ik echt de impact van deze gebeurtenissen.’

En opeens was je klaar.

‘Ja. Dat was gek. Je weet natuurlijk ook nooit waar je aan begint. Ik dacht van te voren dat ik eind april zou denken: Oh help, ik moet nog twee maanden! Maar het tegenovergestelde gebeurde. Ik was zo blij als ik weer een hele dag in de klas mocht zitten. Vandaar ook de titel. Je gaat echt van de kinderen houden. En dat is ook de kracht van die school. De leerkrachten houden van hun leerlingen, hoe groot hun problemen ook zijn, hoe moeilijk ze af en toe ook zijn. En dat bedoel ik niet sentimenteel van ‘oh kijk wat een geweldige helden’, zoals er vaak over leraren op zwarte scholen wordt gepraat. Nee, ik denk dat je echt een goede band met deze leerlingen moet hebben wil je op een school als deze ook goed les kunnen geven.’

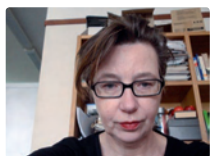
Dit magazine werd mogelijk gemaakt door de belangeloze inzet van talloze journalisten, fotografen, eind- en beeldredacteuren met een passie voor verhalende journalistiek. Welk geheim willen zij op de conferentie ontrafeld zien?

Redactiechef Ingrid Cramer is freelance eindredacteur en redactiebegeleider.

Ze is verbonden aan Fontys Hogeschool in Tilburg en samensteller van het *Handboek Tijdschrift*.

‘Ik ben geïnteresseerd in mensen die doen wat ze doen en zijn wie ze zijn. Verhalen met bezieling. Mijn ogen werden geopend toen ik *The New New Journalism* las, van Robert S. Boynton. Non-fictieschrijvers vertellen hoe ze tot hun verhalen komen. Wat hen bezielt. Wat ze doen. En waarom ze dat zo doen. Met elk woord, elke zin, brengen ze hun passie voor het vertellen van verhalen over. Hun verhalen raken me. Ik raak geëmotioneerd. Geïnspireerd. Nóg mooier dan verhalen vind ik verhalen over verhalen. Meewerken aan dit tijdschrift is voor mij dan ook een gouden kans om mijn hartstocht te bevredigen. Ik doe niets liever.’

Tjitske Lingsma schrijft voor Elsevier, Vrij Nederland, Trouw, Algemeen

Dagblad en berichtte zelfs voor CNN. Ze coördineerde ook de conferentie van 2013. Voor dit blad interviewde ze Tegel-winnaar Freek Schravensande over zijn verhaal *Anatomie van een klap*.

‘Ik ben nogal geïntregeerd door de spanningsboog en het denken in scènes. Het magazine vroeg me om Freek Schravensande van nrc.next te interviewen. Het werd een vrolijk gesprek over lange interviews, toch je verhaal niet hebben, en de zin van het inkorten van je eigen stukken. Tijdens dat interview onthulde Freek het geheim van de *Canadian mix*. Ik was verrast en ik wilde het meteen uitproberen.’

Jenny Velthuys is assistent-coördinator van deze conferentie. Zij schrijft voor de Groene Amsterdammer en vanaf 1 mei voor Elsevier. Voor het magazine sprak ze met de fotografen van de fotoreportage.

‘Ik schenk zelf graag aandacht aan de structuur van mijn producties, en ik koester enorm veel bewondering voor journalisten die hun verhaal een goede spanningsboog weten te geven. Volgens mij is dat een belangrijk element van verhalende journalistiek.’

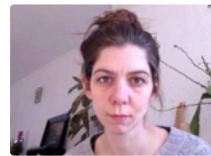
Asha ten Broeke MSc, is freelance wetenschapsjournalist, schrijver en webmanager van INJN. Ze heeft onder andere een

wekelijkse column in Trouw. Ook is ze webredacteur van de stichting voor verhalende journalistiek. Asha ontrafelde het belang van verhalen vertellen.

‘In de wetenschapsjournalistiek gaat het over feiten. Ik schrijf veel over psychologie, dus in mijn geval gaan die feiten over het brein, over gedrag, over emoties. Maar achter die feiten zit natuurlijk altijd een mens. En een mens heeft een verhaal. En dat verhaal spreekt vaak zoveel meer tot de verbeelding dan de feiten. Het geheim dat ik graag ontrafeld zou zien is hoe je een verhaal kunt gebruiken om de feiten tot leven te brengen.’

Kalien Blonden maakt persoonlijke verhalen voor de KRO. Voor dit magazine interviewde zij de Amerikaanse tv-journalist Jon Palfreman.

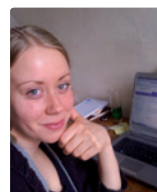
‘Het geheim dat ik wil weten zit voor mij altijd in het persoonlijke verhaal. Welke gebeurtenissen of verhalen hebben iemand gevormd? Wat drijft iemand? Dat levert vaak verrassende inzichten op, soms ook voor de geïnterviewde zelf.’

Anne Martens researcht voor het televisieprogramma *Labyrint* (VPRO/NTR)

en is daarnaast freelance journaliste voor onder meer VPRO *Plots*. Zij schreef een narratief essay over een illegale vluchteling die met de noorderzon verdween.

‘Ik jaag geen geheimen na. Een geheim overkomt je. Door bijvoorbeeld toevallig op een juiste plek te zijn of toevallig met de juiste persoon te spreken. Voor mij gaat zo’n geheime vondst gepaard met een fantastisch euforisch gevoel en de wetenschap dat het verhaal briljant is.’

Jenda Terpstra vraagt in het artikel *Why is this so good?* aan vijf auteurs wat hun favoriete artikel zo goed maakt. Jenda schrijft

onder andere buitenlandverhalen voor Trouw en Het Parool, liefst met een persoonlijk tintje.

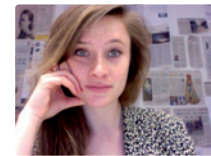
‘Ik ben nieuwsgierig naar de manier waarop ‘top’ schrijvers spanningsboog en scène gebruiken om de lezer in het verhaal te trekken. Een manier van schrijven waarbij de lezer opeens beseft dat hij al een tijdje zijn adem inhoudt.’

Nicole Segers is documentair fotografe, photo editor en art director. Zij exposeerde in diverse steden, waaronder Amsterdam,

Brussel, Krakau en Lorient. Haar foto’s zijn ook te vinden in De Groene Amsterdammer, Vrij Nederland en in haar boeken over de grenzen van Europa. Nicole adviseerde over beeld en opmaak.

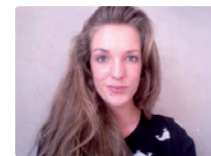
‘Ik hoop meer te weten te komen over de kneepjes van het verhalen vertellen, over nieuwe inzichten en vormen. Mijn nieuwsgierigheid om aan dit blad mee te werken betreft vooral de samenwerking met anderen en de inspiratie die dat geeft.’

Rosa Scholtens is hoofdredactrice van MA-KE magazine. In dit blad bespreekt

zij de nieuwste boeken.

‘Ik vraag me vaak af, zoals bij het boek van Corine Koole, *Pascale*, hoe dat in zijn werk gaat. Om zo’n boek te kunnen schrijven moet je heel dicht bij je onderwerp staan. Hoe bewaak je die lijn tussen vriendschap en een professionele relatie? En wat doet dat met jou?’

Loeka Oostra is student journalistiek en schrijft onder andere voor *The Post*

Online. Voor dit magazine volgde Loeka Joris van Casteren.

‘Het allerliefst wil ik te weten komen hoe je lezers een verhaal in sleept en hoe je hun fantasie aan het werk zet, zonder te vervallen in een stroom van bijvoeglijke naamwoorden. Ik werk mee vanuit mijn nieuwsgierigheid naar hoe ik een betere journalist kan worden en om me te ontwikkelen op verschillende vlakken. De verhalende journalistiek kan daar naar mijn mening absoluut niet in ontbreken.’

Rolf Hermesen is grafisch ontwerper en heeft dit magazine vormgegeven. Hij

schrijft ook, onder meer voor de VPRO *Gids* en *Preludium*.

‘Structuur is belangrijk en ik zou meer willen weten over het bewust aanbrengen van een goede verhaalstructuur. Meestal begin ik te schrijven met weinig meer dan een paar vage noties in mijn hoofd en een goede openingszin. Achteraf blijkt alles dan wel op zijn plek te zijn gevallen, maar het moet toch ook anders kunnen?’

Patricia Nauta is fotografe, grafisch ontwerper en beeldend redacteur. Ze

specialiseert zich in portretten – waarmee ze verhalen vertelt.

‘Mijn foto’s moeten een verrassende kijk op de dingen geven, nieuwsgierig maken of vragen oproepen, amuseren of ontroeren. Daar gaan allemaal kleine geheimen achter schuil, over de levens van de personen, de geschiedenis van de voorwerpen, of het verhaal achter de gebeurtenis.’

Anaïs López is fotografe. Haar foto’s verschijnen bij het verhaal van Loeka.

Ook zien we een voorpublicatie van haar boek over Burundi in dit blad.

‘Hoe maak je verhalen die op zichzelf lijken te staan toch een eenheid? Welke strategieën kun je hiervoor gebruiken? Hoe vind je de rode draad in het geheel? En hoe zorg je ervoor dat de tekst en het beeld synergie hebben, dat ze samen meer zijn dan de som van de delen?’

Anke Welten schrijft onder andere voor AD/ Rotterdams Dagblad en vaktijdschrift *Zorg en Welzijn*. Anke interviewde journa-

liste Judith Koelemeijer over haar overgang naar de verhalende journalistiek.

‘Het klinkt zo mooi, een waargebeurd verhaal zó schrijven dat lezers van begin tot vlak voor het einde in spanning zitten over hoe het afloopt. Maar hoe doe je dat? Hoe voorkom je dat een verhaal opeens toch gewoon een reportage of een interview wordt?’

Jacqueline Wesselius is oud-correspondente (de Volkskrant, Wereldomroep) in

Parijs, oud-redacteur van De Journalist (nu Villamedia) en werkt nu freelance.

Jacqueline is oud-bestuurslid van onze stichting. Voor dit magazine was zij een van de eindredacteuren.

‘Het geheim “aan de top” dat mij intrigeert is dat in onze eigen “top”, ons hoofd. Het gaat me met name om de verhalen die wij uit ons geheugen opvissen, of denken op te vissen. Met dank aan Oliver Sachs (*Speak, Memory*, NYRB): “Frequently, our only truth is narrative truth, the stories we tell each other, and ourselves – the stories we continually recategorize and refine”’

Tim Hagt is student journalistiek en stelde ditcolofon samen.

‘Verhalende journalistiek is voor mij een mengeling tussen

journalistiek en literatuur. Hoe zorg je ervoor dat lezers je verhaal willen lezen en niet meer op kunnen houden? Hoe hou je de spanning hoog?’

Aan dit magazine werkten verder mee:

Sebastian Gottlieb (advertentieverkoop)
Emma Meelker (eindredactie)
Linda Braber (beeldredactie)
Milo (omslagillustratie)
Bob van der Vlist (fotografie)
Marijke Dewaerheijt (fotografie)
Charles Cassar (Engelstalige corrector)
Irene van der Linde (columnist)
Paulien Bakker (hoofdredacteur)
Jair Stein (meelezend bestuurslid)
Evert de Vos (corrector)

Het bestuur van INJN bestaat uit:

Irene van der Linde (voorzitter)
Rik Kuiper en Evert de Vos (penningmeesters)
Saar Slegers (secretaris)
Jair Stein en Wendelmoet Boersema

Schrijvers gezocht

Welke schrijver
laat zich inspireren
door de berichten
op deze pagina?

► Duizenden krokodillen ontsnapt

PONTDRIFT – Duizenden krokodillen zijn zondag ontsnapt uit een Zuid-Afrikaanse krokodillenboerderij. De beesten zagen hun kans schoon toen de rivier de Limpopo buiten zijn oevers trad. Ongeveer 15.000 dieren wisten te ontsnappen, waarvan nog ruim de helft zoek is.

► Uitkering in ruil voor telefoonseks

GRONINGEN – Een ambtenaar van uitkeringsinstantie UWV heeft uitkeringsgelden aan een cliënte geschonken in ruil voor telefoonseks. Dat zegt het openbaar ministerie (OM) in Groningen. Het OM eiste wegens machtsmisbruik een celstraf van acht maanden, waarvan vier maanden voorwaardelijk.

► Man verzint beroving door Marokkanen

AMSTERDAM – Een 24-jarige man uit Bussum heeft een beroving en mishandeling door vijf Marokkaanse jongens waarschijnlijk verzonnen. Dat zegt het openbaar ministerie in Amsterdam (OM) dat een onderzoek instelt naar een mogelijk valse aangifte door de Bussumer. De man zou op 1 september na een bezoek aan een festival in Hilversum van zijn fiets zijn getrappt. Daarna zou hij zijn mishandeld, gestoken met een mes en beroofd van zijn portemonnee, fiets en mobiele telefoon. Volgens het OM blijkt nergens uit dat het incident daadwerkelijk heeft plaatsgevonden.

► Viool van bandleider Hartley gevonden

ANP – Het Britse veilinghuis Henry Aldridge & Son heeft de viool van Wallace Hartley, de bandleider van de Titanic, gevonden. Het ver-

haal gaat dat de band bleef spelen terwijl het schip werd geëvacueerd. Het instrument kwam via de weduwe van Hartley bij een vioolleraar. Het veilinghuis heeft de viool sinds 2006 in zijn bezit.

► Autokrasser Emmen opgepakt

ANP – In Emmen is in de nacht van zaterdag op zondag een man opgepakt die ervan wordt verdacht dat hij in de afgelopen tijd vele auto's heeft bekrast. De politie betrapte de 59-jarige man uit Emmen, die al enige tijd als verdachte in de gaten werd gehouden, op heterdaad. De man is mogelijk verantwoordelijk voor honderden bekrassingen van auto's in Emmen. In het afgelopen jaar zijn daarvan bijna 700 aangiftes gedaan.

► Belastingconsulent doet valse aangiften

ANP – Een belastingconsulent uit Enschede heeft vermoedelijk duizenden valse belastingaangiftes ingediend. De opsporingsinstantie FIOD vermoedt dat de 63-jarige man voor anderen ten onrechte aftrekposten opvoerde om zo hogere teruggaven op de inkomstenbelasting te krijgen. Het is niet duidelijk om hoeveel geld het gaat.

► Demonstrant steekt zichzelf in brand

ANP – Een 51-jarige Bulgaarse man heeft zich woensdag voor het presidentieel palas in Sofia in brand gestoken en daarbij diverse brandwonden opgelopen. Het was de derde keer binnen een maand dat een Bulgaar zichzelf in brand stak uit protest tegen het regeringsbeleid en de hoge elektriciteitsprijzen.

Start verhalende interviewgroep

**Werk je momenteel zelf aan een verhalend project? En zoek je daarbij goede gesprekspartners? Vind je het bovendien inspirerend om mee te denken met projecten van anderen? Na de conferentie starten we met een narratieve interviewgroep. Een groep van tien, maximaal vijftien collega's met een vergelijkbare staat van dienst, die eens in de maand bij elkaar komt. Je verbindt je langere tijd aan de groep (een half jaar bijvoorbeeld) en kunt zo vaak je wilt inbrengen waar je bij je project(en) tegenaan loopt en geeft iedere keer feedback op de projecten van anderen. Voorwaarde voor deelname aan deze eerste groep is dat je tenminste vijf jaar werker-
varing hebt en uiteraard dat je werkt aan een verhalend project (schrijven/radio/internet/tv). De eerste interviewgroep start in Amsterdam onder leiding van Paulien Bakker. Kosten: € 50,-. Mail voor meer informatie: paulien.bakker@wxs.nl.**

10-WEEK WRITING WORKSHOPS IN CENTRAL AMSTERDAM AND ONLINE

The Writers Studio, founded by Pulitzer Prize-winner Philip Schultz, welcomes beginning and advanced students to ongoing writing workshops whose sole purpose is to help fiction writers and poets discover and nurture their own voices.

Workshops for beginning and advanced writers offered year-round on weekday evenings in Amsterdam and Online. New session starts soon. Follow us on Facebook for details. Or call and let us help you find the right class for you.

www.writerstudio.com
www.facebook.com/writerstudioamsterdam
AmsterdamInfo@writerstudio.com
 +31(0)626261414

"Since I have taken the Writers Studio classes (both in Amsterdam and Online) I can truly see I have developed my writing skills as well as my own style. The examples used for the exercises are always challenging in a good way and urge the beginning writer to take it a level farther and get out of that comfort zone. Both the exercises and honest and useful critique from the teachers and peers have made me cross boundaries in a big way."

- Melanie Veenstra, student in the Amsterdam Advanced Workshop

"My teaching goal is simple: to do whatever I can to help students produce their best work. At the next level that involves guiding them towards what inspires them, while getting them to kill their internal critic. In the space cleared I am hoping for an intense discussion of the craft of writing."

- Joel Hinman, Online teacher

design: Lobke van Aar

design: Marlie Knippen

design: Leontie Bos

design: Tjarko van der Pol

design: Iggy 't Hart

design: Roel Venderbosch

design: Saskia Haax

design: Tomas Schatz

RECEIVE
4 TEES IN 1 YEAR
SUBSCRIBE HERE
LIMITEE.NL

STORIES TO
MAKE YOU
SMILE
ON A TEE.

The secret I will share with you on April 19th...

MARK KRAMER (*writer*): That there is an interconnected, simple way to think about VOICE and about STRUCTURE and about THEME that can help guide your revisions.

JON PALFREMAN (*TV*): Telling stories with sights and sounds as well as words, presents both challenges and opportunities. When all the elements work together, audio visual narratives have extraordinary impact.

FRANCESCA PANETTA (*multimedia*): The secret I will be sharing at this conference is what kind of beast a multiplatform producer and author really is! How do they pick what platform and format to use? What does interactivity really mean for narrative journalism? And if you enable the user do you lose control of your piece? Where is the tension and narrative arc of your story if it's non-linear and how can it have a dramatic impact? With seemingly endless creative and technical options, where do you even start?

LANE DEGREGORY (*newspaper*): How to lose 'news-speak' and find your voice; how to get inside your subject's head to channel his or her perspective. Listen for dialogue, ways of speaking – not quotes. Watch and wonder. Own your story. Read out loud.

JENS JARISCH (*radio*): How feelings could prove to be stronger facts than the laws of physics.

LIEVE JORIS (*writer*): How the characters I meet during my travels find their way into my books. More specifically, I will talk about setting out, in the spring of 2009, on the increasingly busy road between Africa and China, and how the stories of a Malian trader and a Chinese art professor became intertwined in my forthcoming book *On The Wings of The Dragon*.

Reports of the speakers (in Dutch unfortunately)
will be posted on our website after the conference,
see: www.verhalendejournalistiek.nl